

184
m-205

San Cruz
5

UVA BHSC

UVA.BHSC

[Faint, illegible handwriting at the top of the page]

205

CSHB.A.VO

Nic. Ant. B. H. App. II, pte. III. manifesta
habere uelut notabile est scriptor per su obra
De Dictis et factis memorabilibus Alphonsi
Regis Aragonia et Neapolis.

Epistole condite per Antonium panormita & primo ad Ferdinandum

439

2

Petis ac flagitas ut eptas Alfonsi patris per me olim compositas: conquiram: & in libellum redactas ad te q̄ primum dimittam. Id tu quidem (uti ego arbitror) non quod eloquentiam ab eptis requiras que ferē om̄s extempore scripte sunt & nulla aut parua admodū cura elaborate: Sed q̄ hystoriam illoꝝ tempoꝝ scire concupiscas: ut magnanimi ac sapientissimi patris acta ex lectione eiusdem ante oculos sese uersantia: aut imitari: aut superare contendas. Recte mediūssidius: nam tua licet ip̄s non aliena uirtute nitaris ad gloriam patris: tamen uelut stimulos quosdam habueris qui te incitent & impellant. Alexander tuus ille Macedonum Rex ad emulationem Philippi: maxie gloriam assecutus est. Africanus Scipio ad patris patriuq̄. Numantinus deinceps ad Africani. multi preterea ad parentum similitudinem: magni & preclari ad posteros euasere. Accendit enim nescio quomodo nos gentilitia uirtus: & ad laudem & pericula om̄ia: audaciores reddit. In hisce enim eptis tanq̄ in speculo: generosi patris animum intueberis: cum pluribus rebus magnū & excelsum: tum maxime in turchos uehementissime accensum. Et sane nisi consilia & cogitationes

cius: in matura & luctuosa bonis omnibus mors int̄
cepisset: iam nunc cum xp̄i ac xp̄ianoz hostibus
manus consereret. Quam laudem tibi Ferdina
de diuinitus relictam ariolamur: nec passurum
iusticie principem xp̄m cuius causa agitur: ut qd̄
tam pie tam sancte & religiose pater inceptauerit:
filius in patris remunerationem ac solacium non
prosequatur atq; perficiat. Sed de hoc alias &
quidem prolixius. Tu interim vale & triumphā;

Cardinalium Collegio.

Sacrosancto Cardinalium collegio. Alfonsus.
Rex salutem dicit. Post memoriam nr̄am nihil
cecidisse recordamur quod nos adeo comouerit:
aut tantam indignationem animo iniecerit: qua
tam Constantinopolitane urbis casus: & Greco
rum misericordia atq; inaudita calamitas. Neq;
vero ob id solum indignamur qd̄ Greciam que
magna pars xp̄iane gentis eamissa libertate opp̄sa
& in manum ac seruitutem infidelium per xp̄iano
rum negligentiam redactam: & a xp̄iano corpore
distractam atq; diuisam videmus (quanḡ est id gra
uissimum & quod omium xp̄ianorum mentes
atq; animos magnopere comouet atq; excitare in
ultionem debet): Sed etiam quia turpissimā & in
dignissimam notam nomini xp̄iano. ob eam rem
iniertam cognoscimus: & que vix vnq; ullis con-

filiis periculis aut laboribus aboleri posse videat.
 Quid enim tam indecens: tam turpe: tam puden-
 dum xpianis: q̄ pati xpianos á barbaris opprimi:
 & acerbissimo seruitutis iugo subici: fidemq; nos-
 tram labefactari atq; funditus euerti: pro qua
 tuenda & conseruanda dubitare debet nemo q;
 xpianus re sit: mortem impigre optet. Sed hec
 cõmunis culpa sit. dum enim alij alios intuemur.
 ante Constantinopolis calamitatem: si quis in-
 eius defensionem arma capiat & obsiste iniu-
 rie conetur ciuitas illa interim capta e: & cum
 illa om̄is Grecia concidit. Capite enim confracto: cetera
 membra cassata sunt. Cum autem quotidie intelliga-
 mus ex multorum sermonibus ac litteris ipm Turchoz
 principem in eam insolentiam ac furorem prouectum
 e: ob res secundas que solent animos extollere atq; in-
 flãmare: eumq; non contentum Grecie captiuitate
 minitari ceteris xpianis. atq; e Grecie claustris in-
 Italiam velle erumpere: Imperium orbis terraz sibi p-
 mittentem: & christianam fidem euerte moliente
 institutus animo. illius furori pro viribus nostris
 obsistere: conatusq; eius nepharios quantum in no-
 bis fuerit reprimere atq; infringere. Sperantes xpo deo
 nro auctore: atq; fauore pro cuius fide defendenda
 hanc expeditionem gloriosissimam suscepturi sumus:
 Ut & alij principes ac populi xpiani vna nobiscum
 ad salutem sacrosancte Romane Ecclesie exeplo

Vro excitentur: ac fore vt illum atrocissimū fidei
hostem: non solum vlciscamur & intra Grecie ter
minos cohibeamus: Sed etiam vt recuperata omni
Grecia: ipm e tota Europa depellamus: ac ne in Asia
quidem sua: quietum eē sinamus. Que cum ita
sint. R^{as} vras oratas volumus: primum vt vos
ipi qui fidei xpiane duces estis: in eam tuendam &
conseruandam: omnes vires & studia vbra confera
tis. nec eam ruere patiamini: cuius protectores
acerrimi merito eē debetis: vt alijs exemplo sitis:
q ad vos oculos referunt. quidquid agatis intue
tur. cum ad vos primum q estis religionis capita:
acceptam iniuriam & cladem hanc pertinē exis
timent. Deinde vt cunctos populos principes ac
Reges xpianos per legatos ac littas quoad fieri pos
sit: exhortemini atq; excitetis: vt & ipi exemplo
vro nroq; hoc & necessarium & maxime glorio
sum bellum suscipiant: & pro eo gerendo quas pos
sint copias classes arma & comeatus parent. si pro
fide nra tuenda: in qua e salus nra reposita nō de
pugnabimus: pro quo dimicare sustinebimus. Si
feramus iniurias xpo deo nro factas: cuius ille
imagines deleuit: sanctorū ac martirum statuis
euersis: reliquis luto prouolutis. Sacris virgini
bus incestatis: filiabus e complexu parentum
ad stuprum raptis. parentibus ipis crudelissime
necatis. Si has inquam feramus: cuius tandem.

3

iniurias. Vlciscemur. Si religionem nr̄am. ruere
per negligentiam patimur. (vt omittamus ignomi-
nias. captiuitatem. Vincula. cedet. que xp̄ianis
impudent) quidnam amplius sperare de aīaz
nr̄az. salute possumus. Multis sanē ac sūmis
principibus (vt Constantinum ac Iustinianum
omittamus) tamen domus nr̄e que barbaroz
semper oppugnatrix fuit: tum aliaz nationum
ac gentium maximo honori ac glorie fuisse scim?
xp̄ianum nomen auxisse ac defendisse. Quāto
igitur nobis om̄ibus honestius & gloriosius fuit:
illud ab ruina & manifesto interitu vindicasse. &
si nulli nobis adiutores fūnt ad tantam ruinam
vindicandam malūq; propulsandum quod existi-
mare non possumus: Nos tamen p̄positum nr̄m
exequi contendemus. Sperantes in xp̄o deo nr̄o rem
prosperare successuram. In quo etiam si mori contin-
gēt: leto & constanti aīo moriemur. Neapoli pri-
mo Aprilis. M. cccc. Lm;

Ad Pium at Calistū Papam.

Tribus ad nos littis Sanctitatis vr̄e simul responde-
bimus planq; faciemus nobis longe alienum p̄posi-
tum eē q̄ de nobis suasio fortassis aliquoz Sanctita-
vr̄a conceperit: tum littas vltro citroq; missas si
necesse fuerit exhibebimus: quo planius innotescat
nos a suscepto simul instituto nequaq; variasse

In primis nobis cruciate bullam misisse scribatis.
exhortantes nos velut principalem executore seu
ducem ad expeditionem contra theucrum suscipi
endam: nihilq; ea in re a nobis haecenus reportasse.
Ego pater beatissime & si satis intelligo ad tantam
belli molem compluribus alijs & quidem maximis
rebus opus ee preter bullam: nihilominus Sancti
vire oblatum munus non renuo nec parui facio.
Quod quidem proinde in hunc vsq; diem distul
q; alios Europe principes & auctoritate & indus
tria & pericia prestantiores: rem ipam suscepturo
arbitratus sum. Nunc vero quoniam reliquos ad
eam rem torpescere videmus & Sancti v. id a me ve
bementius indies expete: haud defuturus sum offi
cio xpiani Regis: Sperans potissimum q; eade. S.
Vnde quaq; (ut decet) adiutura sit conatus nos tro
Si quidem. S. v. euulgatissimum votum amado
fructum reipu. xpianoy perituum est. Tum iam
Vlterius rem produci non suadet xpiane religiois
hostis audacia & vigilantia. Quod autem dem
rari aut potius detestari videtur. S. v. Accepisse
enim se scribit nos Jacobum picinium sacrosancte
Romane Ecclesie hostem in oppidum nrm recepisse
ac fouisse. Quomodo beati. pat. oppidani nri aut
debie aut potue oppido hoem expellere: qui nullu
eiciendoz hostium a nobis mandatum habuissent.
Et enim nulla ibi futuri belli suspicio adhuc appebat

4

Et si debuissent aut voluissent: quomodo poterant
tam validum exercitum propellere: oppidulum itaq;
comune omnibus preoccupantibus concessum. quo
loci postea Jacobus amicos nescio quos de se ac Ni-
cholao patre benemeritos nactus comeatu & pecunia
adiutus fertur. Quia igitur in culpa nos erim?
si quo gentes. Sta v. accedere minime curarunt ille
Si ab amicis & suis & paternis humanit^r & benigne
nobis procul absentibus ac nescientibus exceptus e.
At tu latrunculo illi per triremes tuas comeatum
& pecuniam suministrasti. Non ea ratione pat^r
beatissime frumentum & que ad oppida munienda
necessaria sunt Castilionem misimus ut aduersari
is ecclesie qui & nri sunt: prospicemus: Sed q^d de nro
more oppida atq; arces nras premunitas ee percipiq;
ut non spe ac fide socioz a quibus aliquando decep-
ti fuimus proditiq;: Sed ut nra ope ac prouidentia
tute in omem rerum euentum ee queant. Magi^s
autem conueniens fuerat meminisse. Nam Sta v.
id plenius nouerat: nos olim ab adolescentia unio-
nem & concordiam ecclesie diligentissime simul &
faustissime procurasse: remota penitus ab orbe tra-
rum omi xpianoz dissensione & scismate. Tu etia
nos met uniuersam marchiam anchonitanam
a quibusdam copiarum ductoribus occupatam re-
cuperasse & ecclesie integram restituisse: idq; & nos
gratis egisse non spe aliqua remunerationis aut lucri

Id cum memoria repetisset S^{tas} v. facile consilium
nr̄m in sacrosanctam. R. eccliam deprehendisset
vtiq; purum atq; sincerum: neq; nos impedituro
suspicata eet: sed potius adiuturos expeditionem
in theucros pro qua nimirum & regna & corpus
& vitam ipam libentissime profusuri sumus. Pace
vero italie cuius ipi non mediocres auctores sumus
& seruare vehementer volumus & quantum in no
bis erit proteget. Sane intelligimus si expeditio
nem in theucros veram & efficacem ee volumus
italiam prius omni ex parte pacandam esse
id quod S^{tas} v. nutu (facere modo velit) potest.
Quap̄t. S^{em} v. maxie oratam velim vt eius
exemplo cuius vicarius existit: non solu pro
amicis: Sed pro inimicis etiam deum precetur
indignaciunculaq; deposita iacobum picininu
quod in manu v̄ra est sibi reconciliet atq; reci
piat in gratiam. Latrunculum enim: imo
latronem in cruce xp̄us dominus respiciens
miseratus e: & Petro non septies modo: sed
si Septuagesies septies peccator lapsus fuerit:
modo peniteat admittendum & amplecten
dum ee respondit. Postremo quod in vltimis
eplis S^{tas} v. significat se quattuor Legatos de
Latere creasse: quos statim missura sit ad exci
tandum vniuersum xp̄ianorum orbem adu
sus theucrum xp̄i domini hostem infestissimu

5
magnam. S^o V. laudem & gratiam habemus. Sed cum
longe maiorem laudem & gratiam habituri sumus
tumq; & hortationes v^{re} efficaciores future sunt
cum iam ad imitationem xpi facere & docere cepitis
Ad reliqua vero quoniam ita tum epistolavis angus-
tia: tum vel maxime aplice sedis reuerentia, exposce
Videtur: per oratores nros confestim respondebim?
& eo quidem modo respondebimus quo iam de no-
bis merito leta & contenta ee debeat. S^o V. quam
omnipotens felicit nobis augeat & conseruet. xx.
viii. Augusti. M. cccc. L. vii.

C
onnectamus iam neminem: teq; maxime non latere
Carole Rex illustrissime pacem Italie magno consen-
su omium firmatam fuisse eo videlicet consilio vt
machumeto turchoz Regi potentissimo atq; acerbis-
simo xpianoz hosti concordet consentienteq; xpia-
ni ipi promptius comodiulq; obsistent: utq; & hoc
perficeretur fuerunt qui comoda sua plurima ac ma-
xima pariuifacient: necnon graues & intollerabiles
iniurias pietatis ac veri dei causa dimittent. pace
vero composita necesse fuit plerolq; vt in pace fieri
consuevit militum partem dimittere: quod inter ce-
teros contigit Venetorum Senatui. Nam cum cre-
derent iacobum picininum prestantissimum copia-
rum ductorem sibi in presens amplius vsui non
fore: illum bona cum venia ac gratia a se dimisere

Quia Iacobus recte ac iuste viuendi consiliū capies
statuit per nos nr̄amq; operam cum etiam &
illius capite pontifice maximo collocari. Nos
vero rem piam iustam & pontifici & xp̄ianis
om̄ibus profuturam rati non semel & p̄ luttas
& per solemnes oratores pontificem pulsanūq;
vti hunc ad stipendia sua qualiacunq; condu-
cēt etiam p̄ maiestatem nr̄am eo pacto comu-
nicanda vt in dalmatiam cum ciuis copys di-
mitteret: non vtilem solum: sed pernecessariū
per hoc tempus sibi & vniuersis xp̄ianoz reli-
gioni futurum. Pontifice vero adhortatio-
nem nr̄am negligente fortassis in theucros nō
armis opus ēē: sed orationes dūtaxat suffice-
opinante: prenominatul Iacobus in Senensem
agrum iter destinauit: neminem in itinere
cum exercitu offendens. Antea vero q̄ ad se-
nenses oppulisset: illos per nuncium sepe nūo
rogauit vti pecuniam Nicholao patri ab-
eis iure optimo debitam vltro restituerent
Quod cum sepius rogati facē renuissent & in-
dignatiōe motus & necessitate compulsus Iaco-
bus vt interim exercitum alere posset: contra
Senenses arma mouit. Quo cognito statim
Pontifex nescio qua ratione ingentem exercitū
comparatum in Iacobum mittit. At ille vt
qui neq; possit neq; velit Sacrosanctę ecclie

6

Viribus resistere: apud Castilionem oppidum
nr̄m quā in sinum nr̄e clementie se recepit. Qua
propter Maestati nr̄e per q̄ honestum visum
est hoīem perire non sinere qui ad nos alioꝝ ope
destitutus: iniuria affectus supplex confugisset pre
sertim qui eius viri filius eēt qui ob eius immor
talia in nos merita cum arma & insignia nr̄a
tum Aragonie Illustrissimum nomen ad poste
ros meruisset. Quin vel eo maxime serua
dum eē iudicauimus q̄ & ipm̄ & Nicholaum
patrem magnis & memorabilibus beneficijs de
Sacrosancta ecclia benemeritos eē satis scimus.
Hec eo pertinent vt intelligat Maestas vestra
pacem Italie ob bellum in theucros suscipiendū
capessendumq; factam Jacobum picininū q̄ma
xime ad id bellum & vtilem & opportunum
Pontificem magna ac necessaria omittē: minia
consectari: me vero parare quottidie pro virili
terra: mariq; in theucrum expeditionem. Pos
tremo quod huius epte precipua causa fuit vt
mecum Pontificem hortaremini ad maturan
dam in theucrum expeditionem ab eo inicio
Pontificatus solemnī ac diffamatissimo voto
susceptam. Instat enim perniciosissimus reli
gionis nr̄e aduersarius & (vt aiunt) qui ex
Cicladum partibus adueniunt iam Rhodū
obsidet ad nos illico transiturus: nisi ignauia

& somnum protinus excusserimus: Nam quantum ad concordiam inter Senenses & Jacobum attinet: ipse procurauero. Auetote & rem xpi ac xpianoz per deum rogati pro virili vra omnes mecum suscipite

Puto ego vrm neminem pretire patrel & m. qbg litteris aut oratoribus exhortatus atq; obtel-
tatus sim Calistum Pontificem maximum

at infensissimū
ut pacificata Italia mox nras omium vires atq; opes aduersum xpi hostem infestissimū macumetum turchoz Principem cogemul pugnarem q; vna pro salute ac religione cōmuni. Quod cum ego tociens frustra tēp-
tassim: siquidem obduratum videtur Ponti-
ficis cor: non ab re fore putavi vris reuencijs id ipm renunciare ut intelligeretis vos sup-
ea re culpa etiam non vacaturos certe qui ad gubernandam rempū. xpianoz prepositi.

at amiti
Rem xpianam prolabi videritis & pertule-
ritis: non consilio dirigentes: non auctoritate corri-
gentes quem pro officij dignitate & dirigē & corri-
gere vobis datum sit. Nam per immortalem
Ihesum que mens aut consilium est videre tur-
chum quotidie magis magisq; insolescē ac xpia-
nos contere ac delere funditus admitti & pati-
crarium beati petri ac substantiam omnem

non pro xpo sed contra xpianos profundi.
Velle obstinato animo xpianos potius perdere
q̄ emendare: atq; hoies potius q̄ vicia insectari.
Num putatis europe cecos aut nullos ee: an poti
pro rei indignitate aliquando contra vos ipos
conspiraturos. Pretēa ignorandum non fuit
vt cūq; aduersarios vincendos ee potius q̄ ar
mis contendere: in quibus anceps euentus e
& interdum qui vincē confidunt superantur
Ego patres Rē. vt de me dicam: non satis in
telligo dum hec tam prepostē per pontificem
geruntur & adobis perferuntur: quomodo me
um exequi ppositum: quomodo flagrante bellis
ac dissensionibus italia ex ea in qua nō modica
partem possideo discedere queam. Christus
itaq; viderit aut cuius pernicacia: aut quore
negligentia res sua deserta sit. Ego quidem xpo
ipo bene iuuante rebus meis consulam. Vos ne
dum perdere funditus aduersarium conten
ditis in status nri discrimen incidatis proui
dete & valete

Cum intelligerem Dux Illustrissime iacobum
picininum ad expeditionem contra theucros
capessendam perutilem fore: tantā crebro
illum cum Sanctitate domini nri Lape con
ducere quoue facilius res effici posset stipendio

partem ipse pollicitus sum. Ac Pontifex nescio quo christi-
anorum fato hoc ipsum non sua quidem natura que
perbenigna est: Sed maliuoloz quorundam suasi-
one non modo neglexit: sed ut nouit excellentia
vra) in eum arma conuertit. A quo proposito ut
aliquando desisteret & in ea causa & christianoz co-
modo frequent. S. suam obtestatus sum. Verum
ille adhuc proposito perstat: quo mihi nihil esse per
hec tempora aut molestius potest: aut incomodius
Quare per immortalē inter nos futuram ami-
ciciam vos petimus & rogamus ut nri gratia
& pro xpiane religionis comoditate apud. S.
eius etiam per legatos intercedere velit atq; eni-
xissime conari ut ab iacobo prenominato exer-
citum reuocet: illumq; quod in manu sua est in-
gratiam recipiat. Quicquid vero excellentia
vra interprete aut deprecante int̄ iacobum
& S. eius conuenit nos acceptum ferimus ra-
tumq; suscipimus ac firmissimum fore polli-
cemur. Amplius fraternitati vre spondem⁹
decetero iacobum non minus voluntati vre
q̄ nre obtemperaturum vestruq; perpetuo futu-
rum. Nec cum fraternitas vra fecerit: plan-
te incipiet quod clarus vir orator vester al-
bericus de vra erga maiestatem nram beni-
uolentia atq; obseruantia quotidie predicat
De voluntate vero nra erga excellentiam

8

vram hoc maxime vobis argumentū sit q̄ tam fide-
liter tamq̄ ingenue hec a vobis petē ausi simus:
non minora sanē beneficia aliquando reddituri
q̄ accepturi. Auetote. xxij. Augusti. M. cccc.
L v.

Cum intelligeremus Jacobum picininū copiarum
ductorem ē stipendijs reipū vre dimissum in
pace firmata: optimum factu rati sumus ad
stipendia sūmi Pontificis quantum in nobis eet
illum cum copijs suis om̄ibus conuertere. Ita
quidem instans in dies Macumeti perniciosissi-
mi xpianoz hostis periculum suadere videbat
ita dignitas atq̄ tranquillitas italie. Quod vt effi-
ceretur non solum sepe & litteris & solemni legatioe
apud Pontificem hortando orando atq̄ obsecrando
instati: sed etiam partem stipendioz non modicam
polliciti fuimus. Quod cum a Pontifice nescio quo
fato om̄ittetur negligeturq̄: accidit vt prenōiatq̄
Jacobus a Senensibus paternum debitum repetes
cum consequi non posset illis arma intulerit: Qua
re maxime cōmotus Pontifex: ingentem excitū
in Jacobum & parauit & misit. Nos vero hac
tenus supersedimus expectantes cōmoti belli exi-
tum quem breui fore opinabamur. Nunc vero
cum prospiciamus rem produci & magis magisq̄
exaspari etiam atq̄ etiam pulsare Pontificem.

Statuimus & per solemnes oratores nouissime orare
vbi posthabitis rebus minimis ad necessaria videlicet
contra theuerum animum intendat eo maxime
q̄ certo scimus iacobum predictum que a Senensi-
bus ceperit restituere omnia paratum esse: seq̄ honesta-
ti atq̄ iusticie submitte. Preterea theuerorum Regem
infensissimum xpiane religionis hostem validis-
sima classe insulas & loca iuxta Rhodum obside
moxq̄ nisi obstiterimus in italiam traiecurum.
Hec ideo vobis nota esse voluimus princeps illustri-
sime vbi ad ipm̄ (si honestum videbitur) Pontifi-
cem nobiscum hortaremini. Neq̄ vbi plenius
nouit sapientia v̄ra satis scimus pacem italie
pronode maxime ingenti omnium consensu fac-
tam esse vt facilius promptiusq̄ bellum suscipe-
tur aduersus teucros: nec comodum esse hoc ma-
xime tempore circa minima tempus terri que
a pontifice ip̄o modo velit nutu componi ac co-
ciliari possunt vertendas esse cogitationes &
potentias n̄ras si que sunt in eum qui xpi do-
mini religionem euertere enixissime conat̄
italiam omni ex parte pacatam pacificaq̄ reli-
qui optimum esse. Hoc nos vt persuadeamus
pontifici v̄re atq̄ iterum studemus: ad qua-
rem perficiendam v̄ram etia vt diximus auxi-
lium inuocamus

Litteras v̄ras xvij. Augusti datas accepim̄

9
quibus lectis vehementer indoluimus eptam neque
mentem nostram a vobis recte interpretata fuisse
Nam dum dicitis non videri vobis salua honestate
rem Jacobi piccinini aggredi posse absque of-
fensione summi Pontificis aliorumque confedera-
torum nos non ea ratione predicti Jacobi recon-
ciliationem cum summo Pontifice vobis persua-
dere conabamur ut pax Italiae aut Pontificis
gratia: aut denique honestas ipsa violaretur: Sed
potius ut pontificis dignitas & Italiae pax: &
fedus semel initum conseruaretur: tum vel
maxime ne pro re minima sacrosancta atque ho-
nestissima in theucros expeditio prepediret
pernecessarium quidem nobis videbatur si bellum
contra theucros re non verbis suscepturi sumus
Italiam prius omni ex parte pacandam esse: qua
propter que facile componi possent componi debe-
re ob res parui ac prope nullius momenti maxime
& immortales res posthaberentur & hoc quidem
maxime ad honestatem pertinere arbitrati sumus
nec solum ad honestatem sed etiam ad religionem
nostram ad pontificis existimationem: ad Christi
domini tantopere a machumetanis offensi ac
denuo pene crucifixi debitam ultionem: &
qui melius aut recentius nosse potuit qua
constantia: qua fide qua caritate fedus & so-
cietatem seruaauerimus quod vos: ipsum tociens

bello proximo experti . Et vos igitur presertim
credere debuistis nos haud quaquā alius suasuros
aut petituos quod minime facere vos solere no-
bis constaret . De nra igitur mente posthac
xp̄us viderit de cuius re maxime agitur . idq̄
nobis pro sua benignitate & auxilium & consi-
lium prestitit

Responsuri litteris Sanctitatis v̄re pater beatissime
imprimis non satis possumus intelligē quomodo
tam multa damna ac molestie vobis quotidie
nra causa proueniant: ni fortassis summa ac per-
petua beneficia damna & molestias putatis: que
tamen hoc loco recensere prēt̄mittimus: ne quod
animo prompto & liberali fecimus ac facturi su-
mus exprobrare videamur . Quod ad comi-
tem iacobum attinet quem cum perdere posse-
tis in gratiam reduxeritis & in stipendiariū
receperitis etc. nos de S. v. potius mereari vi-
demur qui iurum illud onus in humeros nros
verecimus . de quo tamen ab initio semper
vobis persuasimus quod Sancte Romane
ecclie honori & comodo futurum eet deniq̄
de quo nihil egimus aut temptauimus nisi
consulta prius S. v. De his vero que ad iaco-
bū in vos & in S. Romanam eccliam comis-
sa scribitis velim id. S. v. altius perscrutet̄

10

& profecto reperiet Jacobum culpa vacare neque
S. V. sub fide aut spe nostra damnum accepisse
neque tam facile neque omnibus hoc presertim tempore cre-
dendum esse: pacem vero istam cuius nos auctores
fuisse confitemur: ne quid dubitet. S. V. constantis-
sime ac religiosissime servaturi sumus pluris eam
quam regna aut vitam denique ipsam facturi. Postremo
quod de Antonio de turribus oratore nostro non sine
magna animi indignatione scribitis ita velim
accipiat. S. V. si iure ac catholice protestatus est
non est quod illi succenseatur: valeat ratio non per-
turbatio. Nobis quidem si id fortassis. V. S. ig-
norat nepotes & filii nostri quam maxime cari sunt
nec certe minus aut sunt aut esse debent quam vobis viri
sint aut esse debeant

Ex litteris S. V. ad Reverendissimum patrem domini
cum aptice Sedis legatum: tum etiam ex ipsius le-
gati sermone intelleximus. S. V. scire desiderare
quale subsidium & nos in expeditionem contra
theucros parandam collocaturi sumus. De nobis
igitur: deque nostro proposito pater beati ^{me} ita brevit
accipito. Nos quidem ad hanc gloriosissimam
expeditionem que christi nomine suscipitur prop-
tos esse & indies promptiores futuros: si cognove-
rimus. S. V. ad quam maxime res spectare vi-
detur: tum reliquos Europe principes ad id

ipm incumbere nec consulto ulterius tempus tēre
sed facto rem exequi & expedire. Itaq; ad hanc rē
promittimus decimam partem om̄ium Regie
nr̄e curie reddituum & quidem regnoz om̄ium
exponē exemplo ad hoc nemine qui an̄ra benefi-
centia prouisiones aut salaria quoquomodo con-
sequatur. Quin etiam pollicemur recipimq;
ita demum agere cum vassallis & subditis nr̄is
vt hi quoq; consilium & viam nr̄am secuti deci-
mam tribuant reddituum suoz. Vex hec om̄ia
fore promittimus si modo. S. v. tantundem cō-
tituat: vel potius constitutum iam exequatur
super eccl̄iasticis rebus atq; personis. Nam cum
religio xp̄iana ad xp̄ianos vna om̄is pertinere
videtur: tum maxime ad illos qui illam sacerdo-
cy nomine profitentur. Nos quoq; & collectori-
bus siue Questoribus. S. v. in regnis nr̄is si
fuit opus adiumento erimus: & in om̄ibus de-
niq; ita nos prestabimus vt neq; maiorem dilige-
tiam: neq; maiorem liberalitatem a nobis desyde-
ratura sit. S. v. Interim quotidie classem exor-
namus & si demum prospeximul N. S. non
desse & reliquos Europe principes paratos: nō
solum decimam reddituum: Sed bona om̄ia &
animam ip̄am in xp̄i noīe effundemus alacrit̄
& libenter

Pluribus littis nuper. S. v. etiam atq; etiā ora

11

uimus ut unum aliquem moribus & grauitate in-
signem virum ad nos mitte dignaretur qui nomine
eiusdem Sanctitatis matrimonio inter Incliti Me-
diolanensium Ducis filiam & nepotem meum con-
trahendo interesset. Cuius enim summo desiderio
aliquandiu expectassemus cuius dignitate vel
auctoritate id sacramentum illustraretur: tandem
aduenit religiosus vir Marianus nescio quis mul-
ta ex spiritu sancto nobiscum collocutus: que tamen
omnia tenderent non ad contrahendum: Sed po-
tius ad dissoluendum matrimonium. Cuius
velut rationis expertes cum facile refellissemus
existinauimus ex spiritu sancto potius affinitate
hanc copulandam ac conciliandam esse. Spiritum
enim sanctum dei amorem esse dicimus ac pro-
inde amicicijs atque concordijs presidere. Enim-
vero cum ad huiusmodi matrimonium multis
& quidem honestissimis rationibus inducamur
precipue tamen inducimur ut pax italie fir-
mior & stabilior permaneat. Nam cum intelli-
gent ducem Mediolani & me non solum amicicia
sed etiam necessitudine perpetuo deuinctos non ad
illum aut ad me quam discordiarum duces atque fau-
tores ut solebant inuicem disidentes recurrere: sed
ex nostra beniuolentia condiscant pacem seruare odia
cohibere & pacifici esse. In hac itaque affinitate pater
beati^{me} cum vniuersam ac perpetuam italie pacem.

tum vel maxime sedi aplice tranquillitatem futura
prospicimus. Ipso igitur spiritu sancto adiuuante &
presente matrimonium hoc quantum in nobis erit
perficiemus. Quod si interim aliquis a S. V. missus
affuerit gaudebimus ac si lumen aliquod e celo
dimissum repente nobis affulserit. XXIII. Sep-
tembr) M. cccc. LV. ind. iij.

Quod vobis maxime leticie futurum arbitramur
Princeps illustrissime pacem inter Jacobum picininum
& Senenses factam firmatamque vobis annuncio.
Que res proinde magnificanda est: quod ex illorum
discordia reliqua Italia sollicita & erecta videbatur
cum etiam ad expeditionem contra theucros exe-
quendam prepedita. Qua de re laus & gratia
omnis post deum habenda ac referenda est Kalisto
Pontifici maximo cuius opera atque prudentia
bellum sublatum: atque omnis tandem Italia pacata
& tranquilla effecta est. Nam licet in initio
aduersus Jacobum asper & rigidus pontifex ap-
paret: Postea tamen supplicem illum clementer
excepit: imitatus ut videtur boni cuiusque patris
familias officium: qui ut alios a flagicio detreat
in filiorum peccata aliquando seuerior videri vult
& inclementior. Qua in re nobis tandem le-
tissimi atque humanissimi ingenij documentum
exhibuit: dum se homines emendare quam insectari

12

planū fecit. Componende vero pacis negocium nobis demandauit certe q̄ n̄m̄ erga pacem Italie auium propensioem eē intelligeret: & ut exēplo n̄ro ad capessendam pacem post deinde ceteros exhortaretur.

Cum sepe per littas & legatos aīne uehementer petieritis uti aliquem pro componendis rebus inter vos & iacobum picininum mitterem. ego & mea natura que ad pacem promior est & v̄ris precibus mihi Malphevitum iure consultum quem scieba v̄re ciuitati beniuolum amicum. Is non solum concordia inter vos & illum ipi iacobo persuaserat. Sed oppida & arces que ceperat uti redderet effecāt. Vos primum apud oratorem meum letari & mihi gratias agē. deinde nescio quo spiritu ducti spreta concordia bellum prosequi maluistis: non solum aduerso inimicos & aduersarios v̄ros: sed etiam contrabenuolos & innocentel. Et enim in subditos & ciuel n̄ros Caietanos nihil tale metuentes insiluitis cepistis abduxistis dirupistis: & quod mirari sat non possumus) fede & tyrannice torsistis. Quia in re uehementē equidem indolui ac facinus id tam nouum: tam ingratum tam detestabile execratus sum. Et mihi statim iniunctam eē prouiciam intellexi vindicandi ciuel meos. Verum ego vobiscum aptiore consilio nec clam aut ipuiso

Latronum more vobiscum agam: Sed Regio more
vos admoneo nisi infra tempus quod vobis prescri-
betur a Joanne Lyria Preside nro res ablatas vesti-
tueritis ac satis iniurijs feceritis: bellum vobis ves-
treque reipue terra marique indictum existimetis.
Ego neque deesse ciuibus meis possum: & vobis intim-
corrigendi errores habetis. xviii. octo. Lv.

Binas a vobis litteras accepimus vnas. xxx. octobr.
alteras. xiiij. Nouembris die. Senis obsignatas.
Primis quidem nullis a vobis iniurijs aut questio-
nibus affectos Caietanos scribitis: quin etiam bona
omnia ad integrum illis restituta ee. Alteris vo-
restitutionem curasse. Verum illos sua culpa asse-
cutos non fuisse. Quid sibi velint hec litterarum
inuolucra: vos videritis. Nos certe scimus
Caietanos a vobis captos spoliatos ac tortos cru-
delissime: neque adhuc aut ad bona restitutos: aut
a contumelijs vindicatos ee. Mandabimus
tamen Joanni Lyrie presidi nro vt ab illo vobis
inferendo supersedeat. Vos autem interim que
primum damnis omnibus atque iniurijs popula-
ribus nris ablatas re non verbis aut contentio-
bus satisfaciatis: alioquin nullomodo nos illis
defuturos ee vobis persuadeatis: neque alienigenis
placabiles videri velle & in proximiores im-
pios & inclemetes. xxv. Nouemb. M. cccc. Lv.

11

Quanto desiderio ac studio pacem & concordia
italie concupierimus: haud amplius homines
testaturi sumus quoz neminem id late iam de-
bet: Sed deum aduocaturi potius: cuius tam
precipue pax italie pro mea virili tradata: ac
posthabitis omnibus priuatis affectionibus cofecta
est. Nam dum bellum aduersum theucros sus-
cipere mihi cordi est: pernecessaria res visa e
ut italia concors & ab omi bello libera & expe-
dita relinqueretur. Quod cum putarem ab-
solutum ee ita ut cogitationes & conatus nostri,
Deinde contra xpi domini hostes vertendi eent.
accidit ut iacobus piccininus a stipendijs veneto-
rum dimissus in Senensium agros populabu-
dus accederet: atq; aliquot eorum oppida vi ca-
peret. Quo statim cognito & litteris & lega-
tis Calistum Papam cohortatus sum: ut bellu denuo
accensum quod in eius manu eet sine armis dirime-
ret & pacem que auctoritate Nicholai Pontificis
parua eet: sua ope & pietate conseruaret. Ideo
cum frustra concesserem venerunt interim ad me
Senensium Legati orantes suppliciter ut ad iaco-
bum piccininum quempiam mitterem. Mihi
Malpheritum iure consultum ipis admodum
beniuolum & amicum. Persuasit prenominato
iacobo ut non solum abello desisteret: Sed etia
oppida & arces quecunq; cepisset: restitueret

Id primo Senenses admodum gaude^{re} visi sunt. Post
tea nescio quo spiritu moti non solum reconciliatio
nem & oppida oblata spreuerunt. Sed in subditos
etiam n^{ost}ros nihil tale metuentes hostilit^{er} seuiere.
Nam cum aliquot Caietani apud Lily gogli Insu
lam nauigarent: illos tanq^{am} hostes in n^{ost}ris finib^{us}
cepere: dirupere: & quod intollerabile est crudeliter
etiam torserunt. Itaq^{ue} dum sperabam de
Senensibus bene mereri: ex amico nescio quo
modo hostis factus sum: deq^{ue} bono opere (ut aiunt)
Lapidatus. Quod vobis significare ideo decre
ui: ut si noui aliquid adhuc int^{er} me & Senenses
oriri contigerit: non demoretur excellentia v^{est}ra
Ad propulsandas enim iniurias natura compelli
mur: & tam nouum: tam ingratum: ta^{nto} crudeliter
facinus plus me afficit q^{uam} q^{uod} id ferre equo an
fidam. Nihilominus adhuc eos per litteras
monebo ut res restituant: iniuriisq^{ue} satisficiant
Alioquin suadeant sibi me iniurias in subditos
& ciues meos pro posse vindicaturum: neq^{ue} ob
hoc ab excellentia v^{est}ra peto ut iure federis au
xilium prestat. Sat quidem virium atq^{ue} con
siliy (nisi fallimur in Senenses habemus. Xij.
octo. M. cccc. LV.

Recte vos quidem opinamini viri sapientissimi
nos pacem ac tranquillitatem italice cordi sep

habuisse: ac proinde partam iam pro virili nra
 conseruatuos ee: ac pptea nos maxime indoluisse
 a Senensibus contumelijs affici atq; excitari ac
 prope trahi ad iniurias propullandas pret' pposi
 tum atq; institutum nrm. Quis enim subditos
 & ciues suos tam fede torqueri: tam auariter
 compilari fecit: nisi saxeus sit & regno penitus?
 Nihilominus vris exhortationibus que pluri
 mum valent ac ppetuo apud nos valitue sunt
 moti: illis par pari referre quod animo facere
 institueramus: iam desistimus: modo re non
 verbis illoz errorz peniteat ac damnis illatis
 probe satisfaciant. tum vero nobis honestius
 visum quantamlibet iniuriam dimitte: q' q' co
 tra imbecilliores belli occasionem quesisse videam.
 xxviiij. Nouembrii M. cccc. LV.

Acceperam clarissima multorum voce Cosma mag
 nifice tuas animi & ingenij dotes tales ee que
 & suscipi & amari a me merito debuissent. Sed
 temporis conditio non tulit vt te ad amicitiam
 prouocarem: aut prouocatus officio responderem
 Nunc autem sublatis inimicicijs: imo dei benigni
 tate odio in beniuolentiam verso: non e quare
 te non diligam: Sed est potius cur te vehemet'
 amplectar & exosculer. Si quidem Forciastu
 olim aduersarius meus proxime effectus mihi

necessarius & amicorum sumus conduplicato int̄
nos matrimonio filiorum n̄roz ut ex litteris
meis ad Senatum populumq; florentinum
plenius intelliges. Quia ex re satis auguror te
incredibilit̄ gauisurum sane arbitratum & tua
virtute & forcie viri magnanimi causa necessa
riam perpetuamq; int̄ nos amicitiam futuram
hac hadenus. Postremo verbis meis Senatum
hortaberis ad certissimam pacis & tranquillitatis
spem abolito prorsus ab eoz cogitationibus bel
lorum metu. Vale

Et si alys n̄ris eptis vobis percognita ēe debet m̄es
n̄ra circa pacem & cōmune bonum Italie: nihil
ominus adhuc illa magis ac magis vobis inno
tescet cum acceperitis nos ob hoc ip̄m antica odia
deposuisse: nec deposuisse solum: sed illam in gra
tiam & necessitudinem conuertisse. Nuper ei
quod nobis & n̄re item rei pu. faustum & fortuna
tum eueniat Alfonso Capue principem dul
cissimum nepotem meum sponsum dedimus
Hipolite Francis Forcie incliti Mediolanen
sium ducis ornatissime ac precarissime filie: tu
etiam Elionoram neptem n̄ram Forcie marie
eiusdem incliti ducis filio desponsauimus. Al
berico maleta iure consulto eiusdem Ducis
oratore ad id ip̄m procuratore & solemniter

15

& felicit' instituto. Quod vobis vel precipue signi-
ficamus q' certo scimus ea de re vos incredibiliter
gavisuros eē: quippe qui prestantissimum hunc
ducem franciscum perseueranter atq' vnice dile-
xeritis ac respexitis pari vel tota potius beniuo-
lencia ab illo semper amplecti. Que res profecto
facit vt & nos tercio amicitie loco apud vos esse
velimus vosq' & vram rempu. eo studio & ca-
ritate dehinc prosequi vt in re ac merito nos
tercium beniuolentie locum vendicasse predi-
care & possitis: & velitis vt posthac nulla oio
belli sollicitudo nobis relinquatur. sed leticia
potius & cogitatio pacis & tranquillitatis ppetue

Proxime ate littas accepimus quas illius tue cū
apud nos aderas suauitatis atq' humanitatis ad-
moniti leto animo perlegimus: simul & consiliū
& desyderium erga pacem italie exosculati su-
mus. & vt mentem nrām ipē percipias persuade-
tibi nihil nobis cordi fixius eē q' pacem & tranq-
lilitatem italie. Concordiam itaq' disidentium
peroptamus & ad eam perficiendam pro virili
nra magnopere laboramus. Sed non iacobi pic-
cinini magis causa q' q' intelligimus sublata hac
dissensione expeditionem in theucros libera &
expeditam relinquuis qui suscipere eam concupis-
cunt. Quare te petimus & rogamus vt quanq

iam mentem & propositum nrm deprehendis Se
natum florentinum decetero hortaris vt dimica
tium & ipse concordiam procuret: vt nihil prox
sus impediatur quominus iniurias in xpm &
xpianos omnis illatas vltum ue festinemus
Vale . viij . Septes . M . cccc . LV .

Superioribus diebus vnis & item alteris littis
Dux illime conatus sum vobis exprimere sincerita
tem animi mei erga pacem & tranquillitatem
italie . Nunc vero quoniam haud teme id du
bitare cogimur an voluntas & ppositum nrm
vt re est ita avobis censeatur & extimetur
decreuimus tercijs litteris excellentia vram
certiorem reddere ita nos ad pacem atqz ocium
italie ex toto animo ee conuersos: vt iam vetera
odia & inimicicias ex animo delere: & quicqd
obstaturum concordie videtur supprime consti
tuerimus . Quocirca ad vniuersum hoc
bonum no modo reconciliare nobis Franciscu
fortiam inclitum Mediolanensium Ducem
sed etiam affinitate & necessitudine ppetuo no
bis illum deuincere consilium fuit . Dedimus
enim in sponsum Alfonsum suauissimu nepo
tem nrm: quod faustum & fortunatum sit
hipolite modestissime ac splendidissime puelle
illius vnice & amantissime filiole . Tum etia

Et honoram neptem nr̄am. Fortie maxie eiusdem
 incliti Ducis filio desponsauimus. Quod vobis
 significare officii nr̄i fuit: quoniam certo scim̄
 Vos cum om̄i v̄ra repu. ea de re exultaturos.
 & posthac de mente nr̄a circa pacem Italie hand
 quaꝫ amplius dubituros. A uete

Iam tandem. S. v̄re significamus affinitatem
 inter Inclitum Mediolanensium ducem & me
 domino adiuuante eē firmatam quod & nobis ip̄is
 & vniuersis Italie faustum & fortunatu fore
 speramus. Quare tandem. S. v̄. vehement̄
 oramus vt matrimonia hec in x̄po domino be
 nedicere dignetur. & nos prout consueuit dili
 gē & amare quam nobis deus diuissime in feli
 citate conseruet

Cum proxime ad nos perlatum eēt de pace int̄
 illusterrimum dominum Venetorum & parte
 alias firmata quanꝫ id nobis inscientibus &
 actum & peractum sit: nihilominus pacem
 probauimus & probatam emulgauimus. Eo
 quidem animo arma sumere consueuimus:
 vt ex armis cum dei benignitate & auxilio pacē
 producamus. Pacem itaq; & probauimus &
 probamus. Conditiones vero pacis eas maxie
 que ad nos pertinē videntur quomodo per

immortalem deum probaturi sumus: aut ratas
habituri si inconsulta Regia nra maiestate nro como
do & dignitate posthabitis quod minime fieri debu
it minime potuit facte sunt vsq; adeo deiecti &
obscuri sumus: vt quod ad nos spectet maxime:
sine nobis agitari aut perfici debuerit: aut adeo
difficiles sumus & intractabiles vt desperandū
fuerit de equitate & benignitate nra. Experi
antur itaq; nos si qui adhuc humanitatem &
mansuetudinem nram non norunt: & intelli
gent profecto nos pacem Italie & populorum
securitatem ceteris rebus prelaturos ee: modo
meminerint honore Regie nre dignitatis.

Scimus te pater beati^{me} siquidem natura pacificus
& humanus es quid Legatus vester: quid vni
uerse Italie oratores de pace mecum gerint per
cupide expectare. Nos igitur presenti epla
ab hoc desiderio vos liberamus: dicimusq; nos
deo bene iuuante pacem firmasse ac belli socie
tatem iniuisse per nos vtiq; simplicem atq; sin
ceram. Nam licet eorum aliqui in nos aperte
deliquerint: nos tamen & iussu Sanctitatis tue
& illoz penitentia ac precibus moti delicta di
misimus: omnemq; ex animo iram aut odium
absterimus. Iam tempus erat misereri: diuq;
belloz calamitatibus vexate Italie consulere

& vires nras & conatus omis in theuchrum
 perniciosissimum xpi ac xpianoz hostem
 conuertere. Ad quamquidem rem haud am-
 plius consulto: sed facto potius opus ee intelli-
 gimus. Et hec quidem apud nos acta sunt.
 Bre nunc partes erunt beati^{me}. pater xpm
 dominum sumum & singlarem deum orare
 vti pax & societas hec firma sincera pura &
 duratura sit in laudem & gloriam ipius
 xpi & augmentum & tutelam xpianorum
 reipublice.

Recordamur pater beati^{me}. nos. S. V. pro no-
 nullis subditis nris & quidem nobis percaris
 religioni deditis sepius orasse vt eos ad preclarissima
 cardinalatus dignitatem promouere atq; euehere dig-
 naretur: idq; anobis valde expeti pluribus verbis
 ostendimus. Ceterum volumus existimet S. V.
 in nullum nuq; eorum tam propensam ac tam
 pronam fuisse q; in Simonem Archiepm panhor-
 mitanum pp; eximias ac singlares virtutes. In
 eo enim insunt omnia ornamenta que in optimo
 quoq; eiusmodi viro inesse debeant. Vita emenda-
 tissima. mores probatissimi: doctrina no mediocri
 nobilitas: bonitas: pietas: castitas liberalitas: summa
 religio. Quibusquidem rebus adducimur vt eu-
 mirum in modum diligamus atq; vt optemus ipm

ad amplio rem dignitatis gradum extolli. Quod cum ita sit: a S. N. ita vehementer petimus ut pro nemine animo vehementius petere possimus: ac maiorem in modum supplicamus ut hunc ipsum Archiepiscopum nostram etiam gratia in numerum cardinalium cooptare atque admittere dignetur: quo se etiam oratu nostro ornatum atque auctum sciat. Quod si fecerit ut speramus & confidimus: maximum nos & optatissimum munus a S. N. suscepisse profitebimur.

Non dubitamus Rex inclite Maiestati vestre notos esse conatus Macumeti turchoy dominum: Christianoy hostis communis: quia tanta res latere non potest etiam remotissimas gentes. Sed tamen quia nos ut ij qui illi propiores sumus consilia & progressus suos melius ac certius scire possumus: de ea re scribere Maiestati vestre decreuimus. Fecit is quidem & facit ut edocti suique ab hominibus non vanis per litteras ac nuncios apparatus maximos: comparatoque ingenti exercitu parat populos Grecie finitimos ac usque superatis Italiam ac totum occidentem inuadere: ac nomen Christianum delere si possit: minitaturque Romam primum petere velle: nec est dubium nisi eatur obviam eius furori atque audacie quoniam breui tempore subactis Illiricis in Italiam erumpat.

atq; inde omnes xpianos crudeliter vexet. Nos vero cogitantel getas quondam Scythie populos Italiam atq; Hispaniam oppressisse: non possumus non pertimescere huiusmodi nepharios conatus: & ob eam causam classem paramus qua nos ab eius armis tueamur: & si possumus xpo adiutore: eum etiam ledamus ne longius extendatur illius rabies. Quod si & maiestas vna pro viribus facere deliberauerit: licet classi vne ex omnibus locis maritimis frumenta & omnia necessaria eodem precio quo classi nre comparare: neq; ullam differentiam inter vram nramq; classem pro nra coniunctione ac firma beniuolentia fieri patiemur. Plura super hac re non scribimus si id vnu diximus eum ee presentem rerum statum vt ab omnib; xpianis apparatus accelerari oporteat.

Cum proxime per presentationem Rm. in xpo patris Patriarche Alexandrini ad Archiepatum montis regalis in Sicilia vacet epatus vrgellensis: eandem S. humiliter oramus vt hunc ipm epatum vrgellen. celeberrimi nois theologo magro Michaeli de epila conferre dignetur. Est hic quidem in Sacra theologia obseruantissimus mihi magister: tum etiam vite purissimum exemplar ac morum

constantissimum lumen & dux. his itaq; & alijs
egregijs ac propé diuinis eius animi dotibus per
moueor beati^{me} pater cum tam vehementer carui
habere & ad dignitates maximas quibus maxie
dignus mihi videtur promouere. Hoc igitur qd
tantopere a S. V. peto cum intellexero mea causa
factum ac concessum mihi ee: ingentis sane gra
tias ac laudes habiturus sum S. V. Quam de
omnipotens nobis diuissime in prosperitate conser
uet. iij. Nouebe) M. cccc. LV.

Accepi proxime litteras a Petro duce sanuensium:
& octo viris rei bellice prefectis: quibus in me
transferre conantur: quod in eos nobilitatum
est inconstantie viciium. Nam confectis inter
nos nuper inducijs: confestim oppida que in insu
la Corsica tenebamus inuasore: dirupere: & quod
inhumanius est: presides & populares nros cru
delissime intereme. Idq; cum prius ipi contra
inducias patranerint: postea nos leuitatis insi
mulare non verentur. Ego vero litteris eoz
coactus sum respondere: & enim exemplaria
litterarum per Italiam dimiserant: quibus satis
facere meq; expurgare necesse fuit. Exemplar
itaq; suarum nrarumq; litteraz ad vos mitte
decreuimus: simul & vobis in memoriam re
uocare volumus conditionem federeis int nos

olim percussi: ne cui confederatorum scilicet inter
Januenses & me: sese intromitte' auxiliūne p̄stare
liceat. Valetē. X. Augusti. M. cccc. LV.;

Quamuis tociens Januenses beati^{me} pater me armis
minisq; prouocauerint: ac nuper etiam in cons
pectu maiestatis nre classem ostentauerint cū
ab oculis nris discedentes Siglum oppidum nrm
compilaunt ac in suburbium Castilionis nri
& in naues aliquot subditoꝝ nroꝝ contra fede
ra iurisq; iurandi religionem seuerint: nos
nihilominus si recte eorum oratori respondiꝝ
si extra regni nri fines sese continuerint Janu
enses: nos eodem animo erga eos fore quo iam
dudum fuimus pacem & concordiam non
refugere ea restituere promptos eē & quide
apud cōmunes iudices que iure restituenda
eēnt si qua modo restituenda eēnt. Deniq; ab
equitate atq; iusticia nihil prorsus recedere
sino cessuros nos eē aliquid de iure nro dūmo
do non prepediant expeditionem nram qua
contra theucros pro xpiane fidei salute impre
sentia paramul. Nec cum respondiſsemus:
abiit Syrectus. Nos vero suspicantes quod
postea euenit Januenses haud quaq; sese reten
tuos: sed in contemptum nri iterum atq;
iterum proxime accessuros classem nram

in tutelam Regni & popularium nrorum e Nea-
poli dimissimus que classem Januensium treve-
mium nacta intra fines nros ut par fuit iusti
iniustos: mittes superbos prouocati innaden-
tes facile profligarunt atq ceperunt. Et ec-
cum ita acta sint: non proptea putet. S. V. me
insolentem aut inhumanum victoria factu:
Sed eo promptiorem ad pacem ee: quo Xpi
domini voluntatem intelligimus alio nos ac
vires nras procul dubio dirigent: vnde for-
tassis xpianis ipis salus: & xpo deo sumo &
singulari & gloria sit futura.

Si perrexero nram causam contra Januenses
amplius iustificare apud reuerentiam vram
optime pater: nihil aliud faciam: q quod aiut
acta agere. Ego quidem ille idemq sum: nihil
omino victoria imutatus: quin libentius pace
nunc illis concessero: quo nobis propositum e
contra turchum vires & potentiam nram
in xpi domini gloriam experiri. modo id
petant Januenses atq desideret: quod ius aut
equum sit petere & desiderare. Victoria
quidem: nos a iusticia qua precipue colimus:
nequaquam auertit;

Illud maxime ee officium amici cognouimus

20

dux illustrissime: si cum aliquid prosperi alteri
euenerit significet alteri ut alter alterius leticia
afficiatur ac gaudeat. Nos vero cum vos in
caris carissimos semper habuerimus consonum
fuit renunciare vobis imprimis victoriam
quam de Januensium classe nuper habuimus
| Uti quidem Sacrosancto federis in memores arma
ta classe nos usque Neapolim insectantes nequid
semel fecisse contenti: sed iterum Regnum nostrum
inuadentes: tandem petulantie & temeritati
penas dedere. Nam cum classis triremium
nostrarum e portu neapolitano soluisset ut regni
nostrum fines ab impetu hostium tutaretur: incidit
in triremes Januensium atque illas intra fines
nostros iam nactas: nullo negotio fudit: fugauit
cepit. tres quidem haud amplius atque hec alax
beneficio euasere. Itaque Januensium ferociam
deo iuuante contudimus atque repressimus: neque
ob id quicquam nos mutatos esse credatis a consue-
tudine & lenitate nostra: illos quidem haud mi-
nore beniuolentia complexuri sumus si pacifice
& humaniter victuri sunt: & ius si quod in nos
pretendunt experiri non armis sed legibus
malint. Nos itaque pacem diligimus: preser-
tim si nihil dedecoris allatura sit. Et cum hoc
semper atque omni tempore: tum vel maxime
impresentiary cum Christus deus verissimus

nos nr̄amq; potentiam si qua est contra teucros
infensissimos eius hostes aduocare iure optimo
videatur

Quoniam per xp̄ianorum negligentiam videmus
teucroz animos quottidie crescere atq; insolere
& nisi illorum conatibus statim occurratur:
de religione nr̄a ac xp̄ianis om̄ibus actum esse.
statuimus xp̄o domino adiuuante contra teu-
cros ip̄os: sum̄is totisq; viribus expeditionē susci-
pere. Neq; ad hanc rem honestissimam atq; pi-
ssimam perficiendam: quicq; om̄ittē quod condu-
cere aut iuuare videatur. propt̄ea quandoq; de
ad hoc quod parauimus imprimis re frumentaria.
opus eē intelligimus. Vos hortamur atq; petim;
vt statim lectis litteris aratoribus seu vulgo
massariis om̄ibus iubeatis ac persuadeatis. vt
sementem q̄ maxime fieri potest amplissimam:
faciant. augeantq; omnifariam legumina atq;
ordea: qua ex re & ip̄is prouentura est inspe-
rata & certissima vtilitas. & nobis comodissi-
mum atq; acceptissimum facient. Quidqd
sup̄ hac re ordinaueritis: quidqd auxeritis: qdqd
deniq; v̄ra de opera atq; industria nobis spe-
randum sit nec ne: ilico renunciabitis. vt vel
v̄re diligentie acquiescamus: vel alit̄ nobis pro-
uideamus;

at̄s segetem.

2

Et si satis intelligimus Nicholae pater beatissime
de te tuisque singularibus ac pene diuinis virtu-
tibus: satis esse nihil omnino quam pauca dixisse: tamen
ne nostra salutatio hec apud virum presertim omni-
um bonarum artium abundantissimum iei-
una prorsus ac nuda videatur: concedes pro tua
humanitate ac mansuetudine: nobis a Sereni-
mo filio tuo Rege Alfonso Legatis: in ipso salutatio-
nis officio: pauca quedam de tuis laudibus inter-
serere. Nam cum soleas in omni natura benignus
ac facilis esse: tum maxime in Alfonso
Regem ac regios omnes: tuam hanc animi be-
nignitatem prestare iure quidem ac merito
consuisti. Ab illo enim vnice vnus ex omnibus
& perseverant amari: & pie observari: & reli-
giosissime coli: satis superque compertum habes.
Primum igitur salutationis: postea legationis
munus: breuibus quidem absoluimus. Sed
quibus ego cui date sunt a clarissimis grauissi-
misque collegiis salutandi partes: te potissimum
Laudibus exonerem: in quem omnes fere ani-
mi atque ingenii doctes veluti quoddam tranquil-
lissimum exoptatissimumque domicilium liben-
tissime commigrarunt. Quam vero in medium
proferam: cui statim altera quam omiserim non
quodammodo inuideat laus: omnes enim in te
animi virtutes: eque admirabiles: eque perfecte

ac consumate sunt. Volenti igitur mihi pauca e mul-
tis perstringere: hoc primum graue admodum oc-
currit: q̄ que quibus anteferam non inuenio. deinde
illud multo etiam grauius accidit: q̄ de te coram
ip̄o verba facturum sum pater beati^m: qui cum lau-
danda facias: laudari tamen vehementer exhor-
ret. benefactorum modo conscientia contentus:
omnem & virtutis & actionis laudem non hoī
sed immortalī deo deberi: a quo bona omnia profi-
ciscuntur existimans. Et sane qui laudes morta-
lium aspernatur: non hominū solum admiratione:
sed dei quoq̄ beniuolentia: dignum se fecit. Et
enim tu quanq̄ sis & doctrina & sapientia miri-
fice preditus: num ob hoc te ad amplissimam atq̄
eminentissimam hanc dei sedem euectum puta-
uerim? minime. Sed animi moderatione: hac
ip̄a presertim: qua mortalium comendationem
paruifacis: tum morum sobrietate: mansuetudine
religione: puritate: humilitate te dignum factū:
quem Christus dominus. opt. max^o & verus
deus: sibi in^{teris} Vicarium delegerit assumpseritq̄.
Aderant in sacratissimo collegio vbi Pontifex
maximus legebatur viri (pace tua dixerim) te
genere clariore: diuiciis ac facultatibus ampli-
ores: fauore & gratia acceptiores. aderant qui-
dem: sed & aderat quoq̄ spiritus sanctus ad
quem potissimum Pontificis optionem spectare

22

credimus: qui maioribus illis posthabitis: humilem
pauperem mansuetum: in sublimissimam excel
lentissimamq; dei sedem diuina prouidentia
collocauit. Nec tu sane pro tam celesti & admira
bili beneficio ingratus es. Nam redditus & fruc
tus omnes quos iure optimo tibi debitos recipis:
non bellis gerendis aut corporis voluptatibus
profundis: non propinquis aut familiaribus
erogas: non tibi deniq; ut pleriq; faciunt coacer
uas: Sed in dei optimum maximuq; cultum: in
pauperum sustentationem: in basilicarum & templo
rum instaurationem reparationemq; potissimu
confers. Attestatur hanc eximiam animi
tui beneficentiam ac perpetuo attestabitur: Pri
cipis apostolorum basilica: in quam instauran
dam reficiendam amplificandam tantum
vnu contulisti ac quotidie confers: quantu
ne ceteri quidem omnes Pontifices antecessores
tui. Neq; illud beneficentie tue aut potius pie
tatis exemplum pretereundum fuit: q; quotquot
aut grecis aut latinis litteris viros in toto ter
rarum orbe prestare & excellere intelligis:
illos continuo ad te euocas: euocatosq; salari
is: muneribus: donis: officiis: beneficiis excipis:
auges: honestas: exornas: contines. Vexq; et
declaras quod prouerbio continetur: doctos
doctus amat. Quantum vero & auctoritate

& eloquentia valeas ac polleas: satis ostendunt & principes plurifariam & populi: quos apostolice Sedis Legatus adieris: quos omnes in sententiam adduxeris: nonnullos etiam ad sanitatem reducis: ac summo Pontifici & pietati christiane: posita omni pertinacia: parere & obedire coegeris. Expectat fortasse qui adsunt: ut de scientia tua: & verum fere omnium humanarum ac diuinarum pericia: qua maxime inter philosophos ac theologos nostri temporis excellis: non nihilum in presentia referam: eo presertim: quod pro nostra veteri consuetudine: me sciunt cum Bononie degeremus: sepe numero te de rebus maximis inter illustres philosophos acerrime disputantem audiuisse. Vix hoc loci neque ea de re plura: neque de tuis reliquis maximis innumerabilibusque ornamentis dicere consilium est. Munus quidem expectatissimum Legationis restat: quod quo in loco: quoque in tempore pater beati^{me} iusseris: a nobis explicabitur;

Gaudeamus & vehementer letemur illustri^{me} Princeps atque amplissimi viri hoc honestissimum Legationis munus quamquam per magnum atque difficile: nobis ab Alfonso inclito Rege nostro demandatum fuisse: ut iis simus qui nobis de pace & societate constituta gratulemur. Quod enim est quod aut nobis dictum: aut vobis

23

auditu iocundius accidere potuerit. Periocundū
quippe est ad eam ciuitatem nos oratores missos
ēē que ob virtutes ac res a se amplissime gestas dig-
nitate atq; opibus floret & gloria. Nec vero mi-
nus iocunda auditu vobis putamus fore que de
pace ac federe renouataq; nuper int̄ Regem nr̄m
vramq; tempū^{am} amicitia cōmemoraturi sumus
Nihil est enim aut animo acceptius: aut auribq;
ip̄is suauius q̄ de pace & beniuolentia sermo. Irre-
pit enim nescio quomodo sensus nr̄os: retinetq;
vehementer eiusmodi oratio totosq; penē artus
titillat ac permouet. Est enim insitus ex natura
mortalibus pacis ip̄is amor. Sed mala consue-
tudine aut ambitione & nimia cupiditate non
nunq; elabitur: que postea si quando renouatur
multo fit dulcior atq; iocundior q̄ antea fuerat
Quod quidem vt Regi nr̄o contigit ita & vobis
contigisse existimamus qui pacem ip̄am nō mo-
do non ab iniūstis: Sed etiam renouande rein-
tegrandeq; veteris amicitie gratia ip̄am etiā
vltro expetiistis. Rex ip̄e quidem vt antea do-
lebat bellum int̄ vos & se ip̄m exortum ēē: ita
nunc letatur pacem extincto bello armisq; po-
sitis reuocatam ēē: reintegratamq; amicitiam
illam quam & ip̄e & maiores suos Aragonū
Reges cum v̄ra republica sanctam atq; inuio-
latam ante hec fatalia tempora religiose

seruarent: Namq; intercederunt inimicicie
non voluntati: sed euidam facto tribuende sūt
Vtraq; enim pars inuita arma suscepit. Sed
ita tulit temporum condicio: ita socioꝝ ratio q̄
bus ex federe plurimum debeat vti aduersus
vos bellum gereret vos item aduersus eum.
Sed tamen illa acerbitas animorum que ple-
rūq; inter hostes eē consueuit in eo bello absuit
vt satis apparet ac iudicari posset. Vtriq; par-
ti pacis magis q̄ belli consilia probari: idq; etiā
magis euentus docuit. Simulac enim vos pacē
expetere ostendistis nunq; Rex neq; pacis men-
tionem: neq; nuncios: neq; oratores de pace vros
aspernatus est donec pax tandem effecta est. hoc
satis videtur declarare quantum Rex ip̄e cupet
veterem atq; optimam amiciciam reintegrare
quam a maioribus suis incoatam ip̄e in omni
vita incorrupte seruauit. Et vos quoq; id ip̄m
haud obscure testati estis. Neq; enim pace mo-
do contenti fuistis quin etiam paci societatem
& fedus adici voluistis: que non solum antica
amicicia renouetur: Sed maior etiam arctiorq;
inde animorum coniunctio consequatur. Ita fit
vt bellum fatalis quedam necessitas induxit
pacem voluntas & prudentia reuocauerit.
Nec vero dubitamus quin quo consensu pax
confecta est: eodem perseueret ac duret. pax

24

enim non modo ipa dulcis e. Sed etiam ipius
nomen blandum ac suauis. tum vel ipa ut ait
Cicero noster salutavis. Hac enim agri: hac
urbes hac vel priuate: hac publice: hac deniqz
Regna constituuntur & conseruantur: quos
& poeta ille non insuauis his paucis versibus
satis expssit. interea pax arua colat pax candi
da primum duxit araturos subiuga curua bo
ues. Pax aluit vites & succos condidit vne. fun
deret ut nato testa paterna merum pace bibes
vomerqz vigent ac tristia duri militis in tene
bris occupat arma situl. Nec enim quibus hoi
num vita sustentatur nulla cent omino ut vi
detis pace concordiaqz sublata. Quod etia
Agrigentinus ille & philosophus & poeta cele
berimus carminibus grecis vaticinatus est
Aut enim que creata sunt ea omnia concordie
beneficio constare atqz conseruari que videlicet
interuentu discordie obuerti atqz deleri necesse
sit. Mihi quidem semp ita visum est qui pace
& tranquillitatem negligent: hi sumam homi
num felicitatem haud satis intellige videntur
Totius enim iusticie fructus est pax. Quid
proderat dispersos homines eloquentia concili
asse: nisi conciliatos pax ipa in societate & ius
ticia continet. Quicquidem cu vnicuiqz ci
uitati amabilis & iocunda ee debeat vestre

tamen q̄maxime' ut quam amarioribus vestris
dignitatem accepistis: ac vobis ip̄i egregia v̄ra
virtute peperistis perpetuo tueri & conseruare
possitis. Et enim ea ciuitas v̄ra est que de om̄i
gēne laudis atq; virtutis cum quauis non modo
earum que hac tempestate preclare & celebres
habentur: Sed etiam cum om̄i possit antiqui
tatis memoria contendere. Quales enim
v̄ros (ut om̄ittam admirabilem v̄rbis situm
edificioꝝq; ornamenta) quales inter v̄ros: qua
prudencia: qua grauitate: quo consilio: qua
auctoritate semper habuit hec vna gratia glori
osa & prestantissima ciuitas. Que respublica
sapiētius aut melius gubernata atq; adminis
trata v̄nq̄ fuit. Quam legimus ciuitatem
sanctoribus v̄nq̄ institutis aut legibus v̄sam esse.
Nec pacis modo: sed etiam belli artibus hec ip̄a ciui
tas v̄ra valuit atq; precelluit. Semper enim glo
rie auidi fuistis: nec maritimis tantum sed &
terrestribus bellis sūme sapientie ac fortitudinis
v̄re documenta preclara v̄triq; edidistis. Nec
tam & si magna sunt ac memoratu digna: cum
aliquibus tamen ex antiquioribus presertim
cōmunia. Illa vero vna & sūma & v̄ra tota
laus est in quo & om̄es orbis terrarum gentes
& Romanos ip̄os ceteris in rebus om̄ibus po
pulis fama superiores antestis. quod quo gēne

reip^{ce}. quo more: quo ordine ab initio Urbis
condite vti cepistis iam supra millesimum
annum constantissime ac perpetuo tene vti
pergitis: cum ceteræ omnes Italiane Civitates alii
atq; omium reip^{ce}. administrande modum
& formam ob intestinas seditiones usurpavit
Vos autem v^{ro} summo in reip^{ce}. consensu v^{ra}q;
summa diligentia a nefariis seditionibus Urbem
v^{ram} perpetuo tutati estis. Quæ res omnibus
maxime admirationi ut est debet ita profecto est. pro
gloria vero tuenda quos labores. quos sumptus que
discrimina subieritis: testantur multa bella a vobis
& magno animo suscepta & feliciter confecta: quibus
imperii v^{ri} fines eo usq; extendistis: ut qui ante hos
sexaginta annos nullum prope oppidum in con-
tinenti tenebatis: nunc audita maiorum v^{rorum}
gloria omnem Galliam cisalpinam que a spadum.
& obduam flumen est ditionis v^{re} feceritis. Ab
de rebus nominis v^{ri} gloria in ultimas usq; terras
& gentes penetravit. Jam vero quante sint opes
v^{re} cum priuate tum publice omnibus compertum
est. Neq; enim est in omni Italia civitas opulen-
tior queve suis sumptibus tantos exercitus alere
ac tueri posse existimetur vobis firma & pe-
tua sit pax ipa. ipa inquam pax efficiet & socie-
tas atq; consensus cum Alfonso magni atq; in-
viti animi Rege n^{ro}. Nullus enim aut vobis

aut ipsi dijs bene iuuantibus metuendus est hostis do-
nec in amicitia & societate permanserit. Cuius
quidem rei tuende & conseruande non minore
studio & voluntate vos ipsos quam Regem affici nos
ita persuasum habemus: ut vni vel confirmandi
vel cohortandi gratia verba facere superuacuum
arbitremur. Nos itaque ut iam finem orationi nre
statuamus excellenti^{me} princeps ac viri magnifica
hoc vobis de Alfonsi Regis nri animo atque volun-
tate pollicemur: ut non modo que ex pacis & fede-
ris formula ab eo prestari oporteat: verum etiam
que ab eo amicitie iure requiri possint in vos vel
tamquam tempus^{us} pro vre dignitatis ac status conser-
uatione ac decore libent^{er} atque impigre quociens op-
fuerit collaturus sit: proque his agendis nullum
laborem: nullas impensas: nullum etiam vite
periculum recusaturus. Reliqua vero Regis
mandata que altiore colloquio videntur indige-
re in aliud tempus differimus. De his acturi vbi
quando & cum quibus ipsi constitueritis patet
conscripti

Illuxit iam tandem felix illa & expectatissima
dies Frederice Cesar que bonis omnibus pacem &
tranquillitatem: tibi vero laudem & gloriam
sit semper allatura. Ecce enim aduenisti ex-
optatissime Auguste tuam Sacrosanctam

25
Maiestatem hodie die coram intueri licet
aut rectius quā dei cuiuspiam immortalis effi-
giem venerari. Nam tecum vna quā diuinū
sydus cōitates aduenisse creduntur salus atq̄ liber-
tas Italie. bonorum ac constantissimoz hōium
exaltatio: prauorum perfidozq̄ depressio. Exul-
tent igitur gaudio Iesuq̄ optimo maximo laude
ac gratias habeant quicumq̄ puri sunt fidelesq̄
perstiterunt. Iniqui vero ac perpetuo contuma-
erubescant: formident profugiant. huius enim
dignissimi Romanorum Regis artes sunt ro-
mane: ille quidem parcere subiectis & debellare
superbos. Verum anteq̄ Alfonsi magnanimi
atq̄ inuicti Regis nr̄i mandata explicemus:
ab eo quidem ad eminentissimam Maiestatem
tuam legati sumus: pauca admodum que par-
tim ad laudem: partim ad dignitatem tuam
pertinent enarrare nos pro singulari tua huma-
nitate concedas. Ego vero a clarissimis atq̄ il-
lustribus collegis iussus dicē obtemperabo. Ver-
ita obtemperabo vt rationem tuarū occupatio-
num vel imprimis ip̄o breuiloquio videas ha-
buisse. Quod igitur a plerisq̄ oratoribus
dictum est: nescire se vnde principium sumat
id in presentia mihi euenire non verbis que
admodum fortasse illis: Sed re ip̄a nimirum
intelligo. Non solum enim quia multe sunt

tue virtutes & varie int' se vtro citroq; connexae. Vere
etiam quia ita preclare om̄is & ita egregie sunt
vt inter se ip̄as de excellentia concertare vide-
antur: nec facilis sit de liberatio quenam in di-
cendo sit anteponenda. Siue enim animi mag-
nitudinem considero: nihil dignius videri potest
de quo q̄ primum enarretur. Siue religionem
ac serimorum cultum illud om̄ino censebi
preferendum. At si iusticiam & equitatem
contempleris: nihil tanti videri debet vt illi an-
teponatur. Cum vero liberalitatem huma-
nitatem: moderationem tecum pensites quam
illarum preponere: aut quam non preponere
debeas ignorabis. Ego tamen vnde aptissimum
& congruentissimum putabo: inde inicium di-
cendi faciam. A religione videlicet & cultu di-
uino quia in re vel maxime tuam Federice sapi-
entiam declarasti. Siquidem natura hominis
sapientia est pietas id est dei cultus. Et enim
antea om̄ia rerum creatorem om̄ium vnicū
& sūmum deum xpm̄ Iesum tibi penitus colē-
dum adorandum verendum animo proposuisti
vt erga eum ip̄m deum a quo terrarum im-
perium assumpsisti pro tanto munere accepto
supplex & gratus existens & hominibus quibus
diuina prouidentia praeesse vite beate viam
tui Luminis exemplo monstrares. Maxime

quidem decet Reges ac Principes quique ab hominibus
 timentur: eos ipsos vereeri ac metuere deum immorta-
 lem. Quod qui fecerint: sentient preclarum illud
 & memorabile Camilli dictum omnia prospera e-
 uenisse sequentibus deos: aduersa spernentibus.
 His tu itaque rationibus adductus in primo ipso iu-
 uentutis flore non maris: non viarum discrimi-
 na: non barbarorum & eorum apud quos christi nome-
 inuisum est latrocinia atque insidias veritus. sepul-
 chrum domini ex ultimis usque germanie partibus
 adiisti laborum & velut glorie primicias deo
 reddens atque sacrificans. Quid nunc ego psal-
 mos & orationes. quid missarum sacra mysteria
 quid ieiunia atque iudicia christiano ritu abstine-
 tial referam. Nihil utique omittis quod boni &
 puri christiani officium esse intelligas: quod deum tibi
 perpetuo placeat ac propitium & fauentem reddas
 quo omnes tibi diuinitus commissos ad veram diu-
 gas felicitatem & sapientiam. Cuius animo mag-
 no & excellenti predictus sis: in hoc vno ne dei
 scilicet voluntatem offendas: miro quodam modo
 timidus atque anxius predicaris. Denique cum na-
 tura natus ad virtutem & pietatem videaris
 & bonitatem nature dei quoque voluntate con-
 firmes. ob illud etiam a peccatis atque flagitiis
 caues ne tuos cives viciorum imitatores efficias
 Satis enim nosti exemplo magis quam peccato

principes nocere. Inter hec tamen preclara tui ai
ornamenta gloriosissime Cesare illud imprimis ad
mirari licet atq; omni veneratione complecti
quod cum tam infinita & innumerabilis multi
tudo tum domesticarum tum externarum
gentium sub te degat: nullus tamen adhuc in
uentus sit qui non dico ate qui int̄ mortales ius
ticie & equitatis gloria excellis: sed ne a proce
ribus quidem tuis fuerit iniuriam passus aut
de violentia conquestus. Illa quidem lex ap̄
te prima & est & obseruatur: ne cui quis noce
at: suum cuiq; permittatur in pace & securi
tate possidere. Que non Cesaris sunt omnibus
ppemodum vti frui fas ē. illudq; dictum Adriani
preclare dictum frequent̄ vsurpat: ita te tempu^m
gesturum vt sciat Senatus populi rem ēē non
propriam. Jam vero dicendi & loquendi liber
tas non minus infimis q̄ sumis est vix aditus
semper patens. audiendi patientia & lenitas
inaudita. O senilia aurea. O Cesarem vere
augustum vere patrem patrie. O hominem
diuinum. O nos etiam perbeatos quibus viru
talem intueri eiusq; suauissimis atq; huma
nissimis moribus frui datum atq; concessum
est. beneficentiam vero ac liberalitatem tuam
Cesare admirari magis possumus q̄ oronem
percurrere. Que cum incredibilis sit &

28

tanq̄ ē fonte quodam benignitatis perpetuo
emanans: nunq̄ tamen aliis eripere visus est
quod aliis largiāre. nunq̄ aliis nocere ut in
alios liberalis ēē viderere. vaccat enim iniuria libe-
ralitas tua quodq̄ tuum ē: est enim grande &
ut terrarum domini patrimonium. id tamen
omē in cōmunem hōiū vtilitatem erogare
solitus es ut vere que tua sunt sint iuxta pro-
uerbium. cōmunia omnia. Et sanē ē toto p̄sus
imperio quod q̄ amplum & copiosum sit omēs
intelligunt: nihil tibi retentum videmus p̄ter
dispensandi potestatem: intelligis tamen quid
vnicuiq̄ conueniat proq̄ dignitate distribuisti
tibi solummodo hoc reseruans atq̄ seponens quod
Cesaree rationi ac maiestati necessarium fore
arbitraris. nihil omīno custodiens ad volupta-
tem. nihil ad delicias. Et es quidem natura
liberalis atq̄ beneficus: non ut pleriq̄ quidam
vanitate ducti multa largientes ut videantur
benefici cum non sint. Vix utiq̄ purus simplex
atq̄ sincerus nihil ad ostentationem: omnia
ad constantiam referens. Gaudes cum bene
benigneq̄ facis: non cum fecisse laudaris. neq̄
gratias agi tibi aut rependi admodum curas
preterq̄ a conscientia benefactorū. Nihil de-
niq̄ tibi arrogans: sed immortalī deo omnia
tribuens: a quo & beneficia & bona omnia

proficisci satis pro singulari tua sapientia cognoscis.
Retereo hoc loci singularia ac prope innumerabilia
tue liberalitatis exempla. Quis enim hac tempo-
ris angustia recensere satis queat quot Reges
quot Regum filios quot proceres quot viros tum
litteris tum armis illustres quotidie suscipias.
susceptos exornes honestes amplifices. Mihi
quidem videtur tuam hanc non curiam modo
Sed etiam Academiam quandam bonarum
artium & disciplinarum appellari posse. Vbi de
re militari. Vbi de litteraria Vbi de virtute ac
moribus quoquo te verteris disputates acriter
simul & erudite circumspectas. Quo fit ut
omnes qui aut virtute aut eruditione sibi ipsi
confidunt: huc ad te undecumque diuertant
ac velut olim in olimpium montem excede
atque ostentande virtutis gratia conueniant.
Tu vero benignissime Cesar perhumanitate omnes
excipis: excelsis accuis foues: instruis: denique
indonatum neminem a te abire sinis. His
preclaris artibus Cesar mortalium gratiam
& beniuolentiam consecutus es. his pre ardua
& excelsa semper animo meditaris. his domu
relinquens quamquam domus tua mundus est: non
asperrimos labores: non infinitos sumptus: non
pericula estimans per mediam Italiam. Vbi non
nullos scires imperio rebelles incedis fiducia

animi letus securus inuictus. Imo vero tantum &
 virtutis & dignitatis tue auctoritas valuit ut
 non solum ab amicis: sed etiam ab iis ipis qui iam
 pridem imperio male paccati sunt honorificentis-
 sime fueris susceptus. nihil aliud ut mea fert opi-
 nio) applausu & gratulatione confitentibus q̄ te
 vere dominum & imperatorem eorū ee. At in
 hec omnia animo recondens Romam ire pergis
 ut quod aīo iam dudum magnifice conceperas
 tandem adipiscaris: hoc est sacram vñctionem &
 consuetas imperatoribus coronas. Sed quoniā
 in coronarum mentionem incidimus considerēq;
 si per te licet humanissime Cesar quibus ex cāis
 maiores nri huiusmodi coronas excogitasse cre-
 dantur: hoc enim viso cognitōq; liquido apparebit
 an tu quoq; dignus meditandus sis huiusmodi
 coronatio (ut ita dixerim) triumpho. Primū
 vero peruulgatum ē Palearem illos decreuisse
 coronam: quod aliquando receptum: nunc vō
 ut pleraq; mansuetudinis officia exoleuit. Ceterū
 maiores illi recte sanē siquidem mansuetudine
 & humanitate non superbia & inmanitate ad
 imperiale fastigium quā ascensuros ee existi-
 marunt: quod palea denotatū in iustum est
 palea quidem vel admodum abiecta atq; contēp-
 ta est: Et imperatorem decet se hominem esse
 existimare hoc est ex humo factum & in humū

tandem rediturum. Huic inuento perpulchre
consonare videtur Romanoꝝ institutum qui
triumphanti Consuli vel abiectissime conditionis
seruum associare in eodem curru & coronam
substantem & equa fortuna triumphante
Preterea ut qui mansuete & humanit̃ atq; benignē
cum hominibus agit is vehement̃ ab om̃ibꝫ
amatur & in om̃ium animos tanq̃ influere
videtur: Ita ex diuerso qui insolent̃ & crude
liter sese habet: odium sibi om̃ium generat
& metum malum ut ait Cicero diuturnita
tis custodem. Secundo loco coronam ferre
am excogitauerunt ea ratione (ut arbitror) ut
fortitudinem animi imperaturus assūmet
Nam comparata sibi prius quomodo dic
tum est ciuū & subditorum gratia intre
pidum constantem: inuidtum sese prestare
imperatorem oportet contra pericula ac va
rios fortune casus: presertim pro gloria tu
enda ac subditoꝝ salute & conseruatione
societatis humane sibi cōmisit. Imperio qd̃
indignus habebitur qui vim atq; iniurias
aut sibi aut prouincialibus illatas nō magno
ac presenti animo propulsauerit. Tercio lo
co argenteam coronam assignauerunt: ut
animaduertat is qui demum imperator
sit constituendus argenti nitorem atq;

20

candorem pre se ferre oportere: hoc est sine labe
atq; spurcicia sed animum purum & tersum ex-
hibere necesse eē. Postremo autem loco auream
statuerunt. hec antiquitus ut ait Gellius e lau-
ro erat: post fieri ex auro cepta. ut intelligatis
qui auro demum coronandus est se perfectam
ac splendidissimam laudem assecutum. Nam
qui mansuetudine & humanitate primo morta-
lium beniuolentiam: deinde beniuolentia impe-
rium adipiscitur quod postea animi magnitu-
dine puritate atq; iusticia conseruet: is omnium
iudicio ut splendidissimum atq; perfectissimū
vite exemplum ad posteros relicturus est: ita
immortalitate ac luce perpetua dignus existi-
mabitur. Num tu igitur his coronis perdig-
nus censeberis Cesar inuide: qui vel mansuetu-
dine vel animi magnitudine vel iusticia nemi-
ni cesseris. Imo vero que summi Imperatoris
ornamenta sunt ita in te lucent omnia: ut nō
Cesar modo: sed Cesarum decus iure ac merito
possis appellari. Quid enim a te abest impe-
ratoriarum (ut ita dixerim) virtutum?
Aut quid non est potius insignit? Queris
clementiam: at tui animi placabilitas ipam
illam C. cesaris que singularis exempli & ad-
mirabilis memoria extat apud homines. ipam
inquam illam prouocare potest & vincere

Cupis fidem: ac tuus dictis conuentisque nihil firmius
nihil verius: nihil religiosius inueniri potest uero
ipm quidem olim apud gentiles aut Sibille
folium: aut Apollinis oraculum. Laudas
prudentiam? At quid tua prospicientia non
videt? quid tua solertia non agnoscit? quid denique
tua industria non allequitur? quod ulli vspici
cognitum aut perspectum erit. Non e autem
ullo pacto p̄termittenda temperantia tua. Cesar
Est enim non modo inter virtutes pulcherrima
sed virtutum omium singulare decus atq; orna
mentum: ita vt si hec vna desit: ceterae virtutes
imperfecte existimentur. Nam prudentia &
fortitudo atq; harum similes interdum etiam
eorum sunt qui non satis probantur: tempera
tia vero proborum est & clarorum hominum
solum. Ille sepe numero impetus animi concitat
nec sinunt obedire rationi: hec concitatos sedat
compescitq; & ratione moderatur. que quidem
virtus tanta in te vno est: quanta in iis impe
ratoribus de quibus legimus aut accepimus
non fuit. Quem enim tibi continentia compa
rabimus? Cepisti uxorem genere nobilissima
moribus excellentissimam forma vero presta
tissima: cumq; ea Senas ad te nuper venisset
e paterno Regno: quoniam dies sacri & obser
uandi erant: eam non vt uxorem: sed vt

21

sororem suscepisti: religionem matrimonio: castitate
Voluptati anteponeas. Alii ab alienis vxoribus vix
se continere possunt: tu a tua tibi concessa & ea qdē
formosissima te continuisti. Docuisti hoc exemplo
inferiores qualiter sese habere & continere circa coniu-
gia debeant & diuinum potius cultus q̄ humani-
uris habendam esse rationem. Nec illud est silen-
tio pretereundum q̄ sis vini parcissimus q̄q̄ in cibo
moderatissimus: neq̄ enim ea parua laus est Regi
presertim & imperatoris. Legimus Alexandrum
(ne plures memorem) propter vini intemperantia
non parum gloriam suam obscurasse: quandoq̄ de
per temulentiam Clitum sibi carissimum occiderit
Namq̄ vt sobrietas principem ad caritatis studi-
um excitat. Sic ebrietas ad crudelitatem prouocat
nullumq̄ scelus aut flagicium ē ad quod temulen-
tia principem non impellat aut rapiat. In sermo-
ne vero q̄ modestus sis q̄ grauis: q̄q̄ in iis suscipi-
endis qui te aduentū cōmunis & humanus: facile
ōmni staliē perspectum ē. Siquidem tanta ergo
ōmes mansuetudine vteris: vt te interdū tue
dignitatis atq̄ auctoritatis obliuio cepisse vide-
atur. Q̄ vero aduatores scurras & huiusmo-
di lenitatem aspernas atq̄ oderis ipi perspexerūt
O dignum sumo imperio principem. hoc quidem
est imperatorem esse superbiam fastidium: arro-
gantiam effugere: assentationē procul amouere

grauem eē. Ad te quod nec tibi quoq; deest in con-
siliis suscipiendis constantia: virtutum haud me-
diocre continentium sine qua nihil in homine
potest eē laudabile. He te profecto virtutes Cesar
inuiete angusto illi omium principum felicissimo
he te Tito omium gratissimo. he te Antonio pio
omium humanissimo parem effecerunt. per has
maxime virtutes ab omnibus laudaris extolleris
diligereis predicaris. Maxime enim comouet
amor multitudinis ipa fama & opinione man-
suetudinis atq; constantie: que si in priuato vel
mediocri viro laudabiles plurimum atq; admira-
biles sunt: quantomagis in eo principe qui inter
principes dignitatis principatum optinet. Sed
iam plura consulto pretereo ne modum mea ex-
cedat oratio: Simul ne incliti Regis nri manda-
ta vltius differamus: que si tue quoq; pruden-
tie visum fuerit melius ac cautiul seorsum q̄ pala-
enarrabuntur. Vale & triumpha

Hactenus Alfonsi Regis epistole & legatio-
nes. Posthac Ferdinandi item epte. & le-
gationes per Antoniū panhormitam

Magnum & graue onus hodierno die nobis iniūc-
tum intelleximus Francisce ducum p̄stantissime

72

q̄ a Ferdinando Rege ad te missi ut gratias pro
beneficio agamus: neq; pro magnitudine beneficii
gratias digne agere possumus: neq; si possumus: tu
gratias tibi agi aut referri desideres. eo quidem
animo te esse nobis compertum est ut des utiq; sine
spe recipiendi: neq; enim beneficium fenevas ut
pleriq; sed benefactorum modo conscientia letum
delectet teq; quidem benefacere non videri benefe-
cisse. In hoc dandi preclaro beneficio Alexandrum
illum tuum macedonum Regem imitatum
qui non dantibus sed recipientibus gratias agere
consueverit. Dignus profecto ille qui a nullo se be-
nificiis victum gloriatur: quippe singularis mu-
nificentie & liberalitatis exemplum Regibus
& principibus omnibus preponatur. Ceterum nos
tametsi tibi q̄ plenissime gratiam reddere per-
cupimus: quid per immortalem deum tibi pre-
stare possumus: quod non beneficio tuo minus
sit. Que verborum: que ingenij facultas adiu-
uare nos potest ut tua saltem enumerando pro-
merita: gratus esse Ferdinandus videatur. Ex-
primum enim post mortem gloriosissimi pa-
tris accepisti Ferdinandum a Calisto Pontifice
per calumniam contumeliam iniuriam impetu
ac vexari: non quidem expectasti ut ab amico
rogare: Sed ultro opinioneq; celerius ad Pon-
tificem oratores te misisse palam est: illumq;

admonuisse orasse uti ab incepto quod contra Fer-
dinandum atq; eius regnum pararet discederet
alioquin te Regi amico & necessario in causa pre-
sertim iniusta minime defuturum: vimq; & iniu-
riam omnem pro viribus propulsaturum: Quo
nuncio quod mirere Pontificem stupore ac mi-
raculo (preter spem quidem ceciderat obtorpu-
isse: morboq; correptum paucis post diebus e vita
migrasse. Herculem tradunt cum hispano
homine in iniuria a Gerione affici intelliget
e Grecia statim aduolasse: monstrumq; illud
hominis interemisse: proindeq; peccata reuer-
tisse: quo facto immortalis laude ab omni gente
ac populis usq; ad xpi domini tempora cele-
bratum ee. Quia te igitur laude: quo te
preconio satis prosequemur. qui non perrec-
tando ac peragrando sicut ille sed sedendo: no-
clava: sed verbo & auctoritate monstrum si-
mile quidem hispani sed longe inhumanius
atq; crudelius e medio substulisti. Reliquit
nimirum ille beneficio Hispaniam pacifica-
tam. tu vero Italiam Europe atq; adeo orbis
terrarum decus belli metu ac formidine li-
berasti. Fedus inter Italicos olim initum sin-
gulari virtute fide constantia stabilisti.
Pontificum & eorum quidem optimorum conces-
siones Alfonsi sapientissimi Regis voluntate

totius deniq; Italiae concessionem ac desiderium confirmasti. Merito itaq; Ferdinandus maiores tibi gratias se habere predicat q̄ Alfonso patri. Quippe filio pater Regnum dimisit quod tu ab hiantibus Lupi faucibus ereptum restituisisti. Quid ego hic comemorem? quas per idem tempus litteras? quos nuncios? quales oratores? ut omittam reliquam Italiam ad uniuersos Regni Neapolitani proceres: Regulos: & barones dimiseris? hortando ac monendo stantes ut in fide prestarent. Lapsum ut in gratiam Regis te erigente atq; adiuuante redderent. Quas tibi gratias habere atq; habiturum putas Regnum ipm Neapolitanum? quas tibi oppida? quas agri? quas bruta ipa animalia? quas sensu carentia? que scilicet aruina ab incendiis: a cede: a vastitate: acunctis deniq; belli periculis tua opera liberaasti. Declarasti planeq; effecisti verum & sanctum ee illud Lycurgi dictum. Solos sapientes fortes ee. Sapientia tui quidem & officio opulentissimum Neapolitanum Regnum: amplissimum Regem Regisq; progeniem tibi in perpetuum vindicasti. Tu q̄de ille qui pucherrimam Italiae regionem Gallia cisalpinam armis olim imperio & ditioni tue adiecisti. Fortissimorum ducum ferociam contudisti. potentissimoz deniq; populorum audaciam compressisti. Jam vero dum hec

de te loquimur Verecundiam & modestiam tuam
quidem videmur offendere: Non enim laudem
ex benefactis & virtutibus concupiscis: sed tantum
benefaciendi opere contentus deos imitaris qui (ut
ait Seneca) quodcumque illi faciunt in eo nihil propter
ipsum faciendi rationem sequuntur. Verum
nobis Cato potius audiendus qui ait benefacta
Laudibus ne a gloria decidant celebrari oportet
Crede mihi Franciscæ Italiae decus huiusmodi
animus laude afficiendus est. gloria alendus:
immortalitate donandus: excitandi nostri seculi
poete. Vocandi oratores. Ut res a te preclarissime
gestas & virtutes animi prope diuinae litteris
atque immortalitati commendent. Quod tu
licet haud magnifacere videare: non negliget
Italia laudem suam: non conticescent benefi-
cia qui grati esse & haberi volunt: in quibus
vel precipue sese offeret Ferdinandus Rex mor-
taliū omnium quos nostra etas tulerit gratissimus
Nam & si tibi nihil potius est quam beneficiorum que
prestiteris obliuisci: illa tamen meritorum
tuorum pertinax memoria in eternum extat
& extabit. Ac licet tibi gratiam referri non
cures imo respicias omnino: illi tamen gratitu-
dinis locus quis nobis adinuenietur videlicet
apud omnes gentes apud omnes nationes &
terras iactando: scribendo: efferendo tua

erga se diuicia & immortalia beneficia . Et profecto
 adhuc nemo inuentus est qui libentius beneficiu
 debeat : qui studiosius occasiones reddendorum
 obseruet : qui promptius deniq; si modo recipit
 beneficium reddat . Vix enim uero ne quis in
 terim nos tardius ad te missos coarguat : ut
 beneficium quodammodo in memores : hoc ipm
 intelligat a prudentissimo Rege no teme sed ra
 tione prouisum . Noluit se primo quoq; tempore
 liberare & beneficio dissolue . quod qui faciunt
 ingrati animi signum exhibere existimatur
 Noluit nimia festinatione uideri obligatione
 tuam grauate ferre . Imo uero cum in dandis
 aut remunerandis beneficiis nemini cedat :
 ate uno in hoc pulcherrimo certamine uinci glo
 riatur . nec tibi solum omnia se debere : sed in
 perpetuum se debere profitetur : ut quam
 tu promerendo gloriam consequeris : ille
 debendo saltem mereatur . Vale & triupha

His proxime diebus merore confusus : litteras
 de obitu gloriosissimi patris Sancti . V. dedi
 illas quidem breues ex mediis lachrimis pro
 uenientes . Nunc aliquanto ad nos reuerli
 fletu paulisper omisso eidem . S^r significam
 q; pridie q; excessit e vita tibi in mandatis de
 dit : uti imprimis gratiam & existimatioem

vram & Sancte matris ecclie magnificarem eideq;
obediens eem & obseruantissimus filius. Nec
cum etiam ullomodo contenderem: iis enim
semper qui illi obisterent male cessisse. Ego pat^r
beati^{me}. preter q^{uod} ex iussu paterno & auctoritate
vra id facere debeo: illud etiam ad hoc me hor-
tatur q^{od} non sum in memor vos a mea puericia
mibi ducem celitus datum fuisse: & ex hispana,
vna soluisse: & fato id est dei voluntate datum
esse vt eadem nauis in Italiam deueheret: &
vos Papam futurum & me Regem. Itaq; ex
optimi patris precepto dei immortalis sententia
S^{ti}. v. deditus sum ac ee vsq; ad postremos cine-
res volo. Quare. S^{ti}. v. suppliciter oro vti me
vicisim in filium accipiat: Imo iam pridem
acceptum confirmet ac teneat. Ego vero post-
hac faciam vt a me quoq; maiorem obedi-
entiam requiratis: neq; deuotiam ppeniorem
Primo Julii. M. cccc. Lviij. Neapoli.

Ex litteris ad Sanctissimum dominum nrm
quas hisce alligatas mittimus vos scio patre
dilectissimum optimi patris mei obitum
intellexisse. Quodere nihil dubito vos
pro mutua beniuolentia vna omnes vehementer
indoluisse & preces ad deum immortalem
pro eius requie porrexisse. Vnice enim in

sacrosanctum Collegium affectum esse novatis
 Ego autem ut de me nunc qui superest sum in
 telligatis eadem affectione ac studio vos p[er]secu
 turus sum. & quoad viam p[er]petuo culturus.
 Quare vos a prime vogo uti me filii loco suscipi
 atis quo uti pro v[est]ris honoribus & utilitate
 possitis arbitrati v[est]ro. Postremo vos oro uti
 me Sanctissimo domino n[ost]ro etiam atq[ue] etia
 deditum faciatis & ut me pro filio & quide[m]
 observantissimo utatur perficitote. Valet
 Primo Julii. M. cccc. Lxviii.

Litteras humanitatis & officii plenas a Re
 uerentia tua nuper accepi: quibus gloriosis
 simi genitoris mei obitum defles. Facis tu
 quidem pie simul & grate. Nam cum cetos
 pene omnes n[ost]ri temporis viros ingenio &
 doctrina insignes coleret ac fouet: te vel im
 primis etiam observabat. Te quidem oran
 tem ac de rebus arduis consultantem sepe
 illum vidimus attentissime audientem pro
 bantemq[ue]. Atq[ue] adeo in illius gratiam deue
 neras: ut vix absentis tui desyderium fer
 ret. Merito igitur defles tali amico orba
 tus qualem tibi neq[ue] sapientia neq[ue] benivo
 lentia: neq[ue] dignitate: neq[ue] constantia simi
 lem posthac inuenturus sis. Ego quoq[ue] ferre

sum si tali patre priuatus non perpetuo doleam & af-
fligter. Is me quidem ad postremum vsq; anhelitu
perseuerant dilexit. Is mihi regni huius amplis-
sima gubernacula reliquit. Is itaq; singulari prude-
tia rem composuit vt vno omnium procerum ac
cuiuslibet consensu Regnum protinus consecut-
um ne petra quidem vna (vt aiunt) deficiente
coletur. Itaq; ac pro numine quodammodo ame-
celebrabitur memoria eius. Omne meum deniq;
studium: omnis opera: circa illius anime regem
versabitur: simul & nominis gloriam sempiter-
nam. Vnicum vero in tanto animi dolore mihi
solamen inuentum est: q; reuerentie tue com-
une ee vehementer volo: admirabilis videlicet eius
finis. Mira dei cognitio deuotio: cordis contri-
tio: spontanea sacramentorum omnium susceptio
creditorum satisfactio: virginum cura: cap-
tiuorum relaxatio: templorum edificatio: vt
qui in mundo vt pote Rex maximus implicito
cet mirum ac ppe dei donum fuerit tam subi-
to deletis ex animo rebus secularibus & reg-
nis solum in deum contemplaretur: crederet
speraret: incenderetur. Non derelinquit dei
benignitas in fine religiosissimum Regem
qui missarum sacra mysteria: qui indicta iei-
unia: qui psalmos & orationes nunq; omisisset
Imo nec intermisisset in vita. Quod postremo

Reuerentia tua sapientissime monet ut cu sumo Pontifice & sancta Romana ecclia gratiam ineam id me iam & littis & nunciis testasse scias: nec p me certe vng statuum quominus & Pontificis & ecclie filius sim obseruantissimus atq obedi-
tissimus. Utinam illi par animus sedeat erga me & propositum simile. Litteras ad illum meas puto te legisse ac leto animo accepisse ppositum meum ad quod nunc me hortaris & curretem excitas. Erit nihilominus officii ac pietati tue me etiam atq etiam eius beatitudini comisum facere & ut me in filium & quidem humilimum suscipiat hortari. Ego te quidem ita amaturus sum: ut intelligas me non solum Regni: sed amicitiaz etiam a patre hereditatem recepisse. Vale

Post gloriosissimi patris nri obitum statim Sacro vro collegio litteras dedimus quibus xpianissimi Regis exitum & in deum miram cognitionem ac deuotionem vobis significabamus simul & illius voluntatem & mihi preceptum erga vos & eccliam sanctam atq Pontificem. Eas litteras quoniam vobis redditas no fuisse coniectamus: illarum sententia breuit repe-
tenda est. Omisso itaq fortissimo atq piissimo patris exitu: vobis cognitum ac compertum

esse cupio patres Reuerendissimi me tum patris
iussu: tum mea natura que ad preclarorum hominum
obseruantiam prona est vobis vrorum sacrosancto
collegio deditum atque dicatum esse filium & quod
obedientissimum vre dignationis esse vehementer
volo nihil recusans quod vro honori aut glorie
cessurum videatur. contra & vos oratos veli
ut patri caritate & affectione me complectami
ni amori amore respondentel: nullo pacto a tam
honestissimo officio cedentel. In quo vinci ni
mirum laudabile non est. Sed quod a vrm
benignitate ardentius cupio: id est ut. S. domi
ni nostri me gratum acceptumque faciatis. par
quidem & conueniens videtur ut quem colo
ac veneror: is beniuolentie & amoris vicem
reddat. Vosque etiam ut nobis illum beniuolum
reddatis ac quodammodo beniuolentiam exigatis
Quod cum fecisse vos sensero ingenti me gau
dio affecisse & illi & sancte Romane ecclesie filium
constantissimum comparasse certo sciatis. Aue
tote.

Jam vobis innotuisse non dubitamus optimi
ac Serenissimi patris mei Alfonsi demigra
tionem: quam a me prius (ut par fuerat) vo
bis significari Lachryme prohibuerunt. nunc
vero intermisso aliquantulum dolore vobis

27

non modo patris obitum. sed & quod de vobis in
ipso obitu admonuit atque mandauit intimamus
videlicet ut vobiscum inita federa inuiolabiliter
seruaremus vosque tota beniuolentia & amicitia
complecteremur. Quod nos utique facturi sumus
& paterno iussu & quod nos in vram rempu. vrosque
ciues natura quodammodo affecti sumus. Ex
diuerso vos petimus & rogamus ut pari gratia
& nos excipiatis ut posthac inter nos officiorum
ac beneficiorum concertatio sit. Per me certe non
steterit quominus & federa & amicitiam ad vl-
timum usque spiritum seruem atque contineam.
Plura non adiuicimus: ne videamur vbi factum est
opus mexis verbis velle contendere. Vale

Optimi & christianissimi patris mei mortem vobis
cognitam esse minime dubitamus. Quam rem
nos hactenus vobis vresque reipublice significare
distulimus merore & lachrimis prepediti. Nunc
vero aliquantulum reconualescentes: vobis &
illius obitum renunciamus: & quod in obitu
ipso de vobis meminere: videlicet uti vram ami-
ciciam seruaremus ac federa que inter nos sunt
cum reliqua stalia custodiremus. Quod nos
utique inuiolabiliter facturi sumus & paterno
numine admoniti & natura que nobis ad pacem

& tranquillitatem est pronior. Hoc cum ita sit
vos rogamus & petimus ut pari animo ac studio
nos prosequamini: pro dragma benivolentiae
centuplum accepturi. Valete

Et si pro nostra consanguinitate ac mutua & singu-
lari benivolentia prolixius scribere & accuratius
vobiscum gloriosissimi patris obitum condolere
deberemus: tamen id lacrimis & inveni nro
pro vna humanitate concedetis ut paucis imp-
sentia agamus: paucisque renunciemus eius in-
ultimo pene spiritu de vobis deque vna affini-
tate recordationem. Moriens itaque id nobis
precipue imposuit ut vobiscum in vitam iam
affinitatem constantissime seruaremus vosque
& fratris loco perpetuo haberemus. hec ille
moriens. Ego itaque & grauissimi patris iussu
& ex federibus quibus adinuicem obligamur
denique & maxime ex consanguinitate que vo-
biscum est: vos fratris & quidem precarissimi
loco semper habiturus sum: & coniunctionem
inter nos semel in vitam perpetuo seruaturus.
Hoc cum ita sit vos itez atque itez rogo ut me
mutuo redametis ac fratris loco suscipiatis:
affinitatem nostram constantissime seruantes.
Nos quoque operam dabimus ne posthac aut amo-
re: aut officio vincamur. Pauca hec ex mediis

Lachrimis. Vale.

13

Et te quoque Cosma grauissime de obitu gloriosissimi patris nostri certiozem citius fecissem: si mesticia aut lachryme permisissent. Nunc vero respirans aliquantulum a dolore tibi illum & religiosissimi viri mortem obiisse significamus & ciuium tuorum tueque imprimis reipublice memorem abiisse: quemadmodum ex litteris ad Senatum meum videre in promptu erit. Ego vero qui post regni gubernacula suscepi: & quidem vno omnium populorum procerumque consensu: te pro tua egregia virtute amaturus sum: nec minus pro ea familiaritate quam cum preclarissimo atque amantissimo fratre nostro Francisco Mediolanensi Duce constantissime seruas. Proinde te peto & rogo ut me posthac ex animo ames: nec in amore a me vinci patiare. Ego etenim super te licet perseuerantissime tuus ero. Vale.

Proxime litteras humanitati tue dedimus quibus optimi patris obitum significabamus simul & voluntatem ac propositum nostrum erga te & Senatum tuum. Nunc quoniam neque a te adhuc neque a Senatu responsum accepimus iterum repetimus: nos tibi Cosma grauissime deditum esse cum propter eximias virtutes tuas: tum quia

incho Mediolanensium Duci Francisco consanguineo nro suauissimo antiqua beniuolentia deuinctus es. Pulsaberis scio ab inimicis nostris vndequaqz. fortem constantem & amicum geras erga nos animum: quod semper in bono & iustos facere consuesti. Nunq̄ profecto amicum firmiorem inuenies: nunq̄ liberaliore quod alii verbis recepturi sunt: nos re ipa p̄stabitimus. Senatui nos gratos efficias: & si tua opera grati iam sumus: facias indies gratiores. acceptioresqz. Neqz tua: neqz Senatus opa apud nos peritura est. Vale. nam cetera litteris nris ad Senatum leges. In agro campano. XXI. Iulii. M. cccc. LVII.

Accipimus litteras vras quibus optimi atqz amicissimi Regis mortem haud quidem iniuria condoletis. Siquidem vre libertatis vreqz tranquillitatis & amator: & quantum in se extitit conseruator extitit. Quod nos & paterna quodammodo hereditate & natura que nos ad amandum Senenses trahit perpetuo seruaturi sumus. Libertas vra tam nobis cara erit q̄ patri fuit & q̄ ee debeat bono ciui. Vos mutuo amantem diligite. passionel aliquoz paruitacite: iusticiam colite. Nos quidem nulli iniuria

28
illaturi sumus: Sed illatam deo bene iuuante
facile propulsaturi. Verum hec aliis ad vos
littis planius & prolixius. Vos valete: & oppi-
da que vris confinia tenemus vobis interim
comissa sunt.

Inter cetera que gloriose memorie pater meus
moriens grauius nobis iniunxit atq; mada-
uit vel precipue fuit quemadmodum ipse omni
studio ac diligentia custodierat federa ac pa-
cem Italie celebrata: Sic nos eadem illa ad
que etiam obligamur inuolabiliter seruari
etiam ut cum Sanctissimo domino nostro
Papa & Sancta Romana ecclesia (ut Christia-
num hominem decet) paccate & obedienter uiue-
remus: Quod ipse non modo ingentibus
sumptibus: sed nec statui nec vite parcens
magno cum ecclesie augmento sepe olim in vita
fecerat. Quibus nos mandatis velut
diuino cuiusdam oraculo parere studentes
statim litteras humanitatis plenas: mox
oratores ad Pontificem misimus scilicet q.
obedientiam: qui reuerentiam: qui recogni-
tionem ad quam tenemur offerret. At
illum non solum oblationes omnes spreuisse
sed opprobriosis verbis in me vltimum primo
& multis grauib; viris Roma ad nos

quotidie aduenientibus: deinde ab ipso nostro oratore
quod uehementi stupuimus accepimus. Liqueet
igitur Dux inclite longe illum a nobis alienum
animum gerere. Nos quidem prompti sumus
ad benedictionem petendam: ille ad maledictio-
nem dandam. Nos ad pacem Italiae seruanda
ille ad bellum excitandum. Nos ad obedi-
entiam parati. ille ad conitum & ecclesiasticas cen-
suras. Satis itaque aperte illum comprehendit
Regnum hoc nostrum affectare: quod dei benigni-
tate & patris nostri providentia sine ulla pro-
tinus discordia relictum est nobis: armis vi-
risque opulentissimum: facile enim nobis erit
iniuriam propulsare: ad quod tamen non nisi
inuiti accedimus: & cum ipsi deo & hominibus
notum fuerit nos prouocatos atque iniuria
affectos profluisse. Jam notum est omnibus
illum in Valuis ecclesie excommunicatos aut
rectius passiones suas affixisse: principes si-
qui in hoc Regno ius pretendere aduocasse
Popularibus nostris damnationem minitari
vniuersum Regnum exagitare. Quid
nobis expectandum est nisi ut benignitas
dei nobis patientiam: & Pontifici facti peni-
tentiam prestat. Quod si pro peccatis nostris
minus succedat: Nunc duo ab excellentia
vra petimus. Primum ut si vobis quoque

40
videbitur apud eius beatitudinem intcedati
illum nobis reconciliatis & ad paternū affectū
ac xpi mansuetudinem reducat. Sin ne
auctoritas quidem v̄ra iuuerit: tamen deū
requirimus: federa ad pacem italie facta
per nos nobiscum vltro citroq; seruari: ac
contra pacis ac fedez violatorem auxilium
preberi. Vale.

Particulam litterarum Sanctissimi domini n̄ri.
Pape: magna cum admiratione legi: nec mihi
satis persuadere possum v̄m consilio illius de
cretum factum ē. Quippe vos probe noui
pacis & tranquillitatis amatores ēē & prudē
tia peditos vt credatis Regnum strenuo vi
ro sine vita amitti non licere. Regnū mihi
consensu om̄ium pacifice possideo. Sancte ma
tris ecclie filius sum & ēē volo sanē obseruan
tissimus. Nam in quo debeo recognoscē para
tus sum. Quid me igitur placide huic ge
ti indormientem excitare conamini. An
iustam dei sententiam ignoratis. Qui
alios iniuste ab eorum sedibus expellere conā
tur: plerunq; pelluntur suis. Erit: & vt sit
oro potiū officium humanitatis v̄re mihi
Pontificem reconciliare: pacem suadere: pacē
amplecti: & si bellum agitandum ē: in turcho

potius q̄ in xpianol agitandum ee.

Ego dei gratia: patris beneficio concessione Ponti-
ficum procerum: populariumq; consensu Sicilie
Rex sum: tam profecto iusto titulo Rex: q̄ tua
S^{tas}. Papa. Iura mea cum fuerit opus exhibe-
buntur apud tribunal non suspectum: Interi.
expedientur ut neq; iuribus neq; armis regno
cessurus sim. Vale.

Ego dei gratia patris beneficio: concessione Ponti-
ficum procerum populariumq; consensu Sici-
lie Rex sum: Ita profecto iusto titulo Rex ut
nemo sibi iustiorum titulum desyderet. Iura
mea tuo quidem a^o optima cum fuerit opus
exhibebuntur. Aderit deus iustus iudex
qui me neq; iuribus: neq; armis succubere
permittat. Vale.

Cum multa v^{re} prudentie & grauitatis do-
cumenta extant patres. Reueren^m. quod pro-
xime de Pontifice eligendo exemplum edide-
ritis vel maxime memorabile nobis videt.
Virum quidem ad sumam dignitate elegisti
qui ingenii atq; animi ornamentis ceteris n^{re}
etatis hominibus antiret. Nam quis vita
innocentior. quis moribus elegantior. q̄s

41

virtute constantior. quis denique iustior. huma-
nior. sanctior. Enea nro. & nunc pio. ut de
de hoc viro diuini poete oraculum fuerit. Sum-
pius Eneas fama super ethera notus. Nos
quidem illum probe nouimus dum in Curia
sapientissimi patris nri diuersaretur. Federici
Cesaris legatus: in concionibus disertissimum
in consiliis sapientissimum: in omni denique vita
continentissimum habitum. tum a patre nro
optimum iudicatum & dilectum vnice. Sane
itaque vre sapientie pondus declarastis patres
grauissimi: dum huiuscemodi virum cogno-
uistis: cognitum probastis. probatum miro
consensu in eminentissimam sedem collocastis
vnde ad vos velut a sole virtutum radii de-
uenturi sint. hinc exempla mansuetudinis
hinc sanctimonie & puritatis: hinc clementie
& pietatis ad vos ceterosque xpianos affatim
emanabunt. Erit etiam lapsis subleuatio: erra-
tibus emendatio. dissolutis correctio. Erit
iustis solamen & spes: erit impiis & macu-
latis terror & querelatio. Non quidem ex
Loculis votum depromet in turchos: Sed ex
medio corde & dei prouidentia patrimoniū
petri non in propinquos & nepotes eroga-
bitur: non voluptatibus seruiet: sed paupe-
ribus xpi: sed ecclis restaurandis: aut

cultui diuino. Gaudeant igitur: psallant ac
sperent xpiani omnes. Lugeant: timeant: des-
perent: turchorum gentes omnium pessime.
nata illis quidem calamitas est ac certissima
euerfio: sicuti xpianis iubar exortum est
salutis & sempiternae spei. Valete.

Si quis ex tua sublimi dignitate gauisurus
est beatissime pater: ego imprimis & gaudeo
& triumpho. nam virtus & Sanctitas tua mihi
satis abunde cognita est: & quid per hec tempora
indiget ecclia xpianorum: nullus est qui ignoret
Preterea tecum mihi paterna & mea ipsius amicitia
est: quam pro tua virtute atq; constantia eo per-
seuerantius seruaturus es: quo sis euectus subli-
mis. Animo quidem non fortuna niteris ad
gloriam: & amicos non ex opibus iudicas: sed
ex moribus & gratia. Merito igitur gaudeo
& exulto ac reip^a. xpianoz gratulor: quippe
que talem ducem & pastorem sortita non est qui post
hac turchorum minas vereatur. sed cura & tra-
quillam vitam tranfigat pastoris probitate
& sapientia confisa.

Quod me paterna affectione semper habuerit
atq; habitura sit Sancti^{us}. v. re ipsa quotidie expe-
rior & quidem beneficiis in mortalibus. Qua

42
ex re. S^a. V. parem gratiam referre contendere
nisi eo animo illam esse plane scirem. Ut malit semp
benefacere q̄ benefactorum sibi gratiam rependi
rata beneficiorum maximum fructum esse
benefecisse. Vnice igitur Pater beati^{me}. Vtq̄ cetos
dignitate Principes anteis: sic virtute & muni
ficencia princeps esto. Nam quod a me petis
pater beati^{me}. tuus sit (ut Poeta inquit) explorare
labor: mihi iussa capessere fas est. Quidquid
de restituendis ecclie oppidis admonetis: fac
tum puta: idq̄ impresentia magno studio &
diligentia procuro. Ganoranum item reddi
Ioanni mala uolte q̄ primum iubeo: eumq̄ & fu
turum nobis beniuolum. Credimus v̄re S^a.
atq̄ hominis moribus. Theanensem Ep̄atum
vobiscum iuxta laudo probosq̄. Ex me nō in
credibili gaudio affecerunt v̄re Sancti. hoc est
q̄ Reuerendissimum ac nobis amicissimum
Latinum Cardinalem ad nos Legatum ingēti
patrum consensu designaueritis nos de more
rituq̄ Regno inuestiturum: Cuius aduentū
quod felix faustumq̄ sit magno desyderio in
dies expectamus. Reliqua fient vt. V. S^{as}. mo
nuerit iusseritq̄. Eam nobis diuicissime conser
uet Altissimus. In agro antviesi. xxiii. Noueb.

Ex omnibus optatis que aliquando in vita conce

perim: hoc mihi fortunatissimum accidisse in-
telligo: deoq; gratias habeo q; Vra Reuentia ad
me Regno inuestiendum electa & designata
extiterit. Nam & Vram erga me fidem &
beniuolentiam agnosco: & mei honestandi atq;
exornandi perpetuum desyderium. Quod
vero ad meum officium attinet: re aliquando
intelliget Vra Reuentia. Nam verbis refer-
re gratiam haud quaq; decet Regiam digni-
tatem. Nolq; hi sumus qui beneficiis non sin-
gul. Quocirca igitur potes maturo & beni-
expectatissime mi Latine. Vale.

Sanditatis Vre litteras accepimus quibus no-
maxime ad paternam clementiam hortaba-
mur presertim super generosam feminam Gra-
ecum Marchionissam quam eadem S. putat
contumelia affectam carcere detineri. Ego
vero pater beati. enixe conor cum reliquas
patris virtutes: tum precipue clementiam
imitari haud ignarus hanc virtutem Regi-
e propriam & peculiarem. Quod vero Sancti.
Vra arbitretur opera mea fortassis femella
vexari carce macerari: indement haberi: a-
uertat a me deus tam crudelis facinoris sus-
picionem. femina quidem hec non vinculis
coniecta extitit. Ut falsus rumor ad vos.

40
detulit: Sed ut honestati sue & filiarum suarum
consuleretur in tutiorem atq; honestiorem lo-
cum deducta est: ibiq; etiam nunc honorifice
tractatur condecienti loco ac libero. Ita se res
habet. nihilominus v̄ra nunc gratia ad eam.
visendam mittam aliquem: qui siquid illi
desse perspexit abunde ac magnifice submi-
nistret. Ita nobis deus vos diuissime in feli-
citate conseruet. In agro Sulmonensi.

Francisco forcie inclito Mediolanensiu Duce
preter arctissimam affinitatem & beniuolen-
tiam que int̄ nos est: ob magna & immortalia
in nos beneficia vehement̄ obstringimur. Is
nunc a v̄ra Serenitate petit ducatus inuesti-
turam. Vir profecto & virtutum & rerum
gestarum gloria quantalibet dignitate dignis-
simus: quiq; dignitati plurimum allaturus
videatur. Quare Serenitatem v̄ram
magnopere oramus ut & illius meritis &
n̄ris precibus: Franciscum n̄m voti compo-
tem efficē dignetur. ut aliquando intelligat
non solum virtutes suas: Sed etiam interue-
tum meum sibi plurimū profuisse. Emet
hoc beneficio Serenitas v̄ra duos: illum q̄
gratissimum debitorem: me vero v̄re libera-
tatis & indulgentie p̄petuū buccinatorem

Nec erit sane minimum v^{re} Serenitati decus
& honor talem v^{ro} beneficio virum subiectum
habere: qualem temporibus n^{ris} Italia haud
quaquam haecenus habuerit parem. Vale &
triumpha

Reuendissimi atque illustrissimi patres & fratres
Ad vos delatum esse satis coniectamus Fran-
ciscum Forciam inclitum Mediolanensium
Ducem. a Federico Cesare Ducatus inuestitu-
ram petere: id quidem certe confisum egregiis
virtutibus suis que sane quantalibet dignitate
perdigne videantur. Ea de re & nos ad Seve-
rum Imperatorem scribimus & oramus ut
n^{ra} etiam causa illi benignus & liberalis exil-
tat. Restat nunc ut vos quoque oratos faciamus
uti apud Cesarem n^{ra} causa v^{ris}que precibus
intercedatis: ac v^{ra} maxima auctoritate impe-
tatis huiusmodi inuestituram. Quod cum
feceritis & illum vobis perpetuo obligabitis
magnum quidem ac memorem debitorem.
& me etiam haud inmemorem beneficii v^{ris}
in rebus comperietis. Res nimirum dig-
na nobis visa est quam magnis precibus
& vobis peteremus & vos quoque magno &
benigno animo efficeretis. Auetote.

Humanissimas a te litteras nuper accepimus quibus
 tuam erga Alphonsum inclite memorie patrem
 nostrum deuotionem recognouimus: atq; exol
 culati sumus. Quamq; affers tu quidem iocu
 da: sed noui nihil. Olim quippe nobis compertu
 est & te patrem nrm coluisse: & ab eo te dilec
 tum vehementer: ut qui int' eminentes eloquen
 tia viros emineres & preclarus es. Nosti tu
 plane illum in doctos precipue affectum ee: tu
 umq; illum Agasidem Lacedemoniorum
 Regem propterea laudibus efferre: qd dislex
 torum se filium profiteretur: a quibus res
 sue optime celebrari possent: & morte eripi.
 Recte igitur pater: & nos patrem secuti: docto
 & eloquentes viros amplectimur: te precipue
 quem preter doctrinam & eloquentiam vir
 tute & probitate singulari preeditum scimus
 Adderem ad hec plura: nisi hoc dicendi munus
 ut tuum ita & tibi relinquendum existimeq;
 Oratores tui illi ea via proficiscentur qua latiq;
 Cardinalis ad nos profecturus est. Vale.

Ab oratoribus nris viris grauissimis nuper
 accepimus qd comiter atq; humanit' eos exce
 peritis quaq; & variis honoribus nri gratia
 effeceritis. Quia ex re vobis v'req; reipu
 blicentel gratias habemus: velaturi par pari.

cum vel ex postulauit: neque vobis tam honesto
officio concessuri: nisi quia vos patris loco se-
mel suscepimus filium deceat patri cedere
& officiis vinci. Auetote. xxvii. octobr.

Suscipimus & quidem letissime magnificas &
opportunas oblationes vestras nostro animo ac spei
nostrae quam de vestra beniuolentia ac fide conce-
peramus correspondentel. Quodere mag-
nas & immortales gratias habemus: aliquan-
do magno cum fenore relaturi. Sane ut
animo magnifici estis: ita & oblationes ante
alios omnes magnificas attulistis: quibus pa-
ri animi magnitudine ac gratitudine nos
in magnificam vestram ciuitatem obligastis:
ut posthac nihil fere studiosius cogitemus:
nihil promptius exequamur quam vestra ac nostrae istius ci-
uitatis amplitudinem & augmentum. Post hec
magnopere petimus ut si quos Comitatum nos-
trum Albe impugnare senseritis dum nos ad
propullandas iniurias quod cito est preparamur
illis magno conatu obuiam ire: vim repellite
ac deo bene iuuante victoriam reportate. de
niq; rem gerite vestro animo nostra iusticia ac coi-
gloria dignam. Valete. Capue viij. Julii.

Magnifice ac suauissime compater. Accepimus

istius nre inclite ciuitatis oblationes sane magna
& memoria dignas Cui quanq nos magnas &
ingentes gratias hemus: aliquando tamen gra
tissimo atq promptissimo animo relaturi .

Profecto res digna est quam perpetuo menti cor
diq teneamus . Vobis preterea ea de re non
minimum obligamur: qui vt certo scimus) tate
rei diligentissimus atq ardentissimus procu
rator existitis . Ceterum inclitam istam ciuita
tem petimus vt Comitatus nro Albe si fuerit
opus subueniat manu armata: dum nos ad pro
pullandas iniurias q citissime preparamur .

Quod vos vt pari diligentia & procuretis &
efficiatis etiam atq etiam petimus & rogamq vale

Fama qu clarissima: multorum voce: de vite tue
integritate: nec non de studiis legalis sapientie
accepimus nos compulit vt cum magistratum
nre vicarie reformare studeremus te vel imp
mis vnum ex iudicibus atq assessoribus ipius
vicarie eligeremus ac designaremus . Quare
te petimus atq hortamur vt dictum officiu
ad quod tua cum magna laude euocatus es
magno ac leto animo suscipias: & ad nos q ocil
sime potes te conferas . Salarium tibi consti
tutum est Trecentoz quinquaginta ducatoz
anuatim . transacto vero anno erit beneplacitu .

num te in dicto officio confirmandi vel non
Vale.

Mittimus Sanctitati tue oratores nros. Eos si libent' tua Sanctitas audiat: intelliget deuotionem erga te nrām non ee vulgarem. Quare eos per humanitatem vram nunc vos oro benigne suscipiatis: & quidquid enarrauerint: nro ore dictum existimetis. Vale;

Sacro vro collegio oratores mittimus: quos pro vra consuetudine comit' oro suscipiatis: & audiatis benignius. Quidquid ipsi enarrabunt: a nobis dictum existimetis. Valete;

Mittimus Reuerentie vre nros oratores: vobiscum nro nomine nonnulla collaturos. Eos vt mos est vester: perhumanit' audiatis: illisq; eam fidem comodetis: quam nobis si presentes essemus pro vra benignitate adhiberetis. Valete;

Quousq; tandem Macumeti turchoz Regis insolentiam feremus. an usq; dum nos impa-
ratos ac desides opprimat. Jam victa Grecia occupato Peloponensi: in Italiam magno apparatu transitum parat. xpianis exicium minitatur. effecturus profecto id quod cogitat:

46

nisi aliquando expergilcamur: & xpi benignitate arma capiamus: atq; infestissimo xpianoz hosti totis viribus oblitamur. Ego qdē princeps inclite vt de me interim aliquid dicam hoc propositum ac desiderium mihi paternum est: ac velut in partem hereditatis relictum. Nostis enim iam inde a iuuentute optimum atq; inclitum patrem meum Alfonso Regem: contra macum etanos bella gessisse: & vsq; ad senectutem perductum in hac sententiam perdurasse: atq; etiam moriente mihi mandasse: vt & ipe in perniciosissimos christiane fidei hostes odium non amitterem: imo p virili mea vires cogem: alios ad id ipm principel excitarem. omnia miscerem donec xpi domini iniurias haud inultas viderem. Quod impresentia facio Princeps inclite: non vt dux (neq; enim mihi tantum arrogo) sed vt vnus aliquis ex mediocribus: paratus hac in re cuiq; vel Pontifex maximus: vel Principū collegium iusserit parere. Mouet me ad hoc maxime hoc tempore q; Pontificem sortiti sumus vite integritate admirabilem: & in xpi religionem vehementer accensum: quiq; nos consilio auxilio auctoritate plurimū iuuare & velit & possit. Suadet temporis lociq; ratio. In faucibus enim italie exultat ferox ille

truculentissimus xpianorum excruciator. neque
aliud expectandum est: nisi nos tam iam mo-
do excitemur: quod ut nos improvisos capiat: ra-
piat: exterminet: cruciet: & quod deterrimus
est: in Macumeti impiissimam sectam (horre-
co referens) redigat & impellat. Consilium
arma: viri: comeatus nobis abunde sunt
contra illius perditos conatus: modo nobis
ipsi non defuerimus: modo locum delegimus:
& caput apud quem conuenientes: magno consensu.
expeditionem hanc constituamus & expediamus.
xpm deum verissimum causam suam agentem
secuturi: eiusque diuinis auspiciis pugnaturi: & vic-
toriam proculdubio si deo ipsi confidimus repor-
taturi. Nam crudelia nepharia atque impia tur-
chi ipsius facta: quid hic commemorem: que nota
sunt xpianis & nationibus vniuersis: & ab hoc
ipso litterarum allatore viro grauissimo edoceri
potestis: quippe qui multa illiusmodi oculis vi-
derit: ac propriis & certissimis testibus audiue-
rit nobisque retulerit. Vale;

Hactenus hec de rebus Ferdinandi
Regis per Antonium Panhormitam
vsque ad Regis coronationem: reli-
qua Leges in aliis voluminibus

Q

47

Dimissis ad nos litteris Sanctitatis vestre singillatim ac
ferè ordine respondebimus quo primum eadem
ipsa Sancti^{as} deinde gentes & nationes omnes si
necesse fuerit intelligant nobis longe alienum
propositum esse ac fore quod vos sentire atque adeo alii
predicare enitami. Deinde subnectam epistolam
vltro citroque a nobis missas quo planius innotescat
veriusque nostra mens atque consilium. Imprimis
nobis cruciate bullam misisse scribitis exhorta
tes nos velut principalem executorem aut du
cem ad expeditionem contra theucrum susci
piendam nihilque hactenus ea in re a nobis preter
verba reportasse. Optarim pater beati^{me} ut
vnu aliquis ex principibus quos item ad tan
tam belli molem bullis inuitatis: rem bullis ca
pelleret. Ego enim ut pote veteranus miles
multis experimentis satis conduci in graui
& diuturno bello non bullis dumtaxat: sed
post dei opem pecunia opus esse & ea quidem
copiosissima: dum ita que preter bullam viros
arma: equos: naues: triremes: comeatum
machinas: tormenta: tela: pecuniam deni
que atque alia plura ad id bellum pernecessaria pre
paro: haud mirum cuique videri debet si nihil
hactenus a me. S^{ty}. V. reportarit: quem pre
sertim nisi papuo non adiuuerit. Quod vero
officii vestri ut dicitis debitum exequentes die

nocturno vigilantes per legatos ac nuncios Reges
ac Principes terre hortando excitatis ad bellum:
Laudo ac vehementer probo si modo per se
animum vestrum dum ardua aggredietur de
minimis non curare & ^{du} votum susceptum tam
evulgatissimum exequi studet quantumlibet
parvifaciet incommodum. Nam per immorta-
lem deum: quando votum hoc elucescet qua-
do fructum pariet. Si pecunia que in theu-
ros reservanda erat in hominem & re &
nomine piccininum prodigitur. Si cum
in christi hostes seuire debemus: in christianos
ipso arma conuertimus. At dicit hic S^{tas}
V. hic ille latrunculus est qui se iactabat se
dem apud dominam & magistram nosque
vna tributarios facere. Meminisse hic oport-
uit dicti illius non omnibus omnia credenda esse
magisque re quam verbis iudicandum. Nos enim
per sancte affirmare possumus hunc vestrum la-
trunculum dum per civitates ecclesie transitum
faceret ne in minima quidem arista illas dam-
no affecisse. hunc item esse qui nostra opera nostraque
interuentu sub Ste V. stipendia qualiacunque
facere crebro temptaverit: seque & exercitum
suum parvo obtulerit contra theucrum &
christiane religionis hostem. Quod ut per-
fici facilius posset: Nam christi optimi & singularem

48

dei res agebatur: nos vobiscum vna partem
stipendioꝝ & soluturos polliciti sumus. Vos
vero illis forte potius audiendo qui princi-
pum gratiam maledicentia captant: hominem
atq; eius oblata neglexistis: nec neglexistis so-
lum: sed in eum arma que in teucrum verte-
da erant intulistis: quodq; paulo absurdius
videtur hereticum in litteris vris appellatis
Respondetis nobis. Oro per vram humanita-
tem beati^{me} pater. quis hominem hunc heresis
accusavit? Quis pertinacie sue inherente
condemnavit? Quomodo hereticus aut
eē aut dici potest qui pro xpō & xpianis oibꝫ
seq; & exercitum suum quotidie exhibet: offert
ac deuouet? At Senenses armis vexat: q̄
se contulerit homo om̄ium ac v̄ra presertim
ope destitutus nisi ad eos apud quos paternū
debitum repetiturus iure ac merito se posse
conferre atq; interim exercitum alere videbat
At iniuria illos afficit: oppidaq; nonnulla vice-
pit: paratus est om̄ia restituere seq; iuri &
equitati submitte. At vexillis beati Petri
& nris obistere ausus est. Iure gentium pro-
uilem eē non ignorat. S^{tas} v. vt iniuriam
propulsare: ac vim vi repellere liceat. Quod
autem demirari visa est. S^{as} v. accepisse
enim se scribit nos latrunculo huic comeatu

& pecuniam per triremes nostras sumministrasse,
 & in oppidum nostrum recepisse ac fouisse. Optice
 pater non ea ratione frumentum & que ad
 oppida munienda necessaria sunt Castilione
 misimus. Ut aduersariis vestris ubi nulla futu-
 ri belli suspicio apparebat prospiceremus. Sed
 quod de nostro more oppida atque arces nostras premu-
 nitas esse percipimus. Ut non spe ac fide lociorum
 a quibus aliquando decepti proditi que fuimus
 Sed ut nostra ope atque prouidentia tute in omnes
 rerum euentum esse queant. Huc forte for-
 tuna se recepit Jacobus piccininus. Susceptus
 est fateor. Erat atque est oppidum commune
 omnibus. Sed facite oppidanos velle ac debere
 Jacobum excludere. Quomodo poterant
 tam validum exitum propellere. Preocu-
 pantibus ita concessum fuit. Quo loco
 postea prenomminatus Jacobus amicos nescio
 quos de se ac Nicholao patre benemitos nac-
 tus comeatu & pecunia adiutus fertur.
 Qua igitur in culpa nos erimus si quo-
 gentes sexcentis. V. accedere minime curavit
 ille peruenit. Si ab amicis & paternis
 & suis humaniter & benigne nobis procul
 absentibus ac nescientibus exceptus est.
 Num propterea ignominia vobis digni videbimur
 & qui impedituri veniamus Expeditione

ad quam tantopere elaborauimus in theucro.
Liceat nobis nunc cum bona venia loqui.
Non recte fortassis in hoc sentit. S^{as}. V. no
quidem impedituri: sed adiuturi sumus
sacrosanctam expeditionem: proq; ea &
Regna & corpus & vitam ipam libentis-
sime profusuri. Pace vero Italie cuius ipi
non mediocres auctores fuimus & seruare
vehement^r volumus: & quantum in nobis e-
rit etiam protegere. Sane intelligimus si
expeditionem in teucros veram & efficacem
ee cupimus. Italiam prius omni ex parte pac-
candam. id quod Sancti^{as}. V. nutu facere si
modo ab ira & indignatione temperare velit
potest. Sed & illud silencio pretereundum
fuit quod S^{as}. V. de federico imperatore atq;
eius Secretario Petro iam diu mortuis com-
memorat: Nihil enim ad nos qui sacrosante
Romane ecclie semper obseruantissimi filii
fuimus: & xpo domino adiuuante perpetuo
futuri sumus. Nec minus sane complures
Pontifices succurrunt qui sua pertinacia atq;
insolentia Pontificatu deiecti sunt & quoz
nomina cum ignominia atq; contemptu ad-
huc perdurant. Sed a sepulchris mortui
excitandi non sunt. Magis autem coueniens
fuerat meminisse: nam S^{as}. V. id plenius

nouerat non solum ab adolescentia vniuersam
& concordiam ecclesie diligentissime simul &
faustissime procurasse remota penitus ab orbe
terrarum omni xpianorum dissensione ac scilicet
mate. Tum etiam nosmet vniuersam marchi
am anchonitanam a quibusdam copiarum
ductoribus occupatam recuperasse & ecclesie
integram restituisse: idque & nos gratis egisse
non spe aliqua remunerationis aut Lucra.
Postremo Sanctitatem vram oratam velim
ut eius exemplo cuius vicarius existit: no
solum pro amicis: Sed pro inimicis etiam
deum precetur: itaque & indignatiuncula de
posita Jacobum piccininum: quod in manu
vra est sibi reconciliet atque recipiat in gra
tiam. Latrunculum enim imo latronem
in cruce xp̄us dominus respiciens miseratus
& Petro non septies modo sed si Septuagies
septies peccator lapsus fuerit: modo peniteat
admittendum & amplectendum eum esse res
pondit. Si vero aliquibus eptarum parti
culis non responderimus: id factum est: quo
niam neque relatu neque responsione digne no
bis ille visus est. Date in castronouo nro
Neapolis. die xvi. Augusti Anno
M. cccc. L. v. Post scriptas & pene
oblignatas eptas reddite sunt nobis a. S. v.

50
littere eiusdem fere sentencie quam superio-
res ille bine continere videbantur: hoc am-
plius addito q̄ proxime eadem. S^{as} quatuor
Legatos de latere creauerit quos statim
sit dimissura ad excitandum vniuersum xpianoz
orbem aduersus theucrum xpi domini hostem in-
festissimum. Quia ex re nos maxime v. S^{te}
Laudem & gratiam habemus: Sed tum longe ma-
iorem laudem & gratiam habituri sumus cum ia
facere ad imitationem xpi & docere ceperitis.
Sed iam illud etiam atq̄ etiam pete. S^{te} v. non de-
sistam vt nouellum hunc in italia theucrum quod
omen deus euertat verbo q̄ armis xpianum ma-
lit: ne aliquando per S^{te} v. stetisse videatur quo-
minus italie pace atq̄ ocio perfruetur. Mutu-
quidem (vt ita dixerim) fieri potest quod a S^{te}
v. tantopere expostulatur: modo ab ira vt dixi-
mus) & indignatione se abstineat. Quia omni-
potens feliciter augeat & conseruet. Dat̄ vt
supra.

Incipiunt epte p̄ Antonium Panhormita
de Ferdinandi Regis voluntate misse super
rebellioe procer̄ & baronū Regni Neapol.

Litta Pio Pape.

Quod concordiam int̄ Jo. antonium Principem

tarentinum & me litteris tantopere laudet ac pro-
bet. S. V. propterea maxime gaudeo q̄ in hoc etia
vobis vt in plerisq; morem gessi qui me tociens &
litteris & nunciis ad hanc concordiam & italie pace
& concordiam cohortati fueritis. Itaq; & q̄ dissen-
sionem hanc om̄em om̄ino & causam grauioris tu-
multus in italia sustulimus iuxta cum. V. S. leta-
mur: & q̄ posthac expeditiones erimus ad obtem-
perandum voluntati & iussis. S. eiusdem: preci-
pue in expeditionem contra turchos suscipienda
Ad quam quidem prout V. S. iusserit deq; me
statuerit: ita me pro viribus exhibuero hylarem
quidem & promptum. Ceterum exigentibus
pluribus negociis qm̄ adesse oportuit. Cl. andrie
Ducem cuius opera in hunc vsq; diem vtilis sum
factum est vt cum eum precipue Mantuam
destinarem: nunc prescripto tempore adesse
nequeat ob temporis instantiam. Vex si con-
tigerit dietam proferri neminem libentius ad
vos mittam q̄ prenommatum Ducem quem
intelligam. S. V. iocundissimū aduenturum.
Interim oratores isti mei qui apud S. V. diuer-
santur legationem agent: omniaq; exequentur
nutu & sententia. S. eiusdem.

Francisco Mediolanensium Duci.

Nuper ex litteris Lanceloti Macedonici gnoli

51

adoleſcentis accepimus vram excellentiam cōtra
Gaſparem coxam quia nobis petulantē maledi-
ceret exasperatum fuiſſe: illumq; conuiciis one-
ratum dimiſiſſe. Hoc ipm profecto nos aliquāto
mouiſſe confitemur q̄ constantiam vram male-
dicus ille cōmouerit: alioquin videnda fuit ne-
bulonis maledicentia: nec quid diceretur: ſed
āquo verba efferrentur extimandum. Patria
quidem extorris: in qua nihil præ q̄ humilem
domum poſſederit. queſtuarii ex filii mercatu-
ram exercet: atq; illi fidus eſt aut eē videtur
qui pulmenti plus ingerat. Pauper igitur ac
miſer a magnificentia vra laute admodum
exceptus conuenientius Themistoſis dictum
uſurpaſſe debuit. periſſemus niſi periſſem?
q̄ in eos lateare qui nobiſcum affinitate & in-
mortali amicicia deuinctos intelligeret. Vex-
is cum ſua calamitate & ignorantia dimitte-
dul: neq; enim dignus eſt de quo vel verbum
vnum faciamus. Nobis vero illud perſuaſū
eē debet Regum eē benefacere & male audire
Admittendum vtiq; inuidos ac maledicos verbi
& moribus mendaces efficiamus: deoq; gratias
agendum. Quia cum illis tantū dicē nobis etiam
facere conceſſerit. Vale & triumphā.

Ferdinandus Rex Theodoro viro. cl. Sat. dicit

Facit tua virtus & ingenii & animi vt te amem.
amans vt te cupiam. cupiens vt te accersem
igitur lectis litteris veni ad me. Venisse te haud
quaquam penitebit. Vale.

Antoniul Panhormita Theodoro viro. cl. Salutem
Ferdinandus Rex incredibiliter te desiderat
fortuna tibi parata est & tua virtute & testi
monio amicorum. Nisi tute tibi defueris: nihil
est quod posthac deos incules. Quod potes ocif
sime ad nos te conferas. habebis itineris duce
presentem tabellarium. Vale.

Ferdinandus Rex Theodoro Presidi. S. dicit
Recte tu quidem suspicaris Gallos hostis e
nariam aduenturos: & (nisi prouideas) insulam
populatuos. Sed quod cupis & mox petis
andolia & prela que passim per villas multo
repleta sunt veneno corrumpas quo gentem
vini auidam interimas: tibi haud quaquam al
sentior. Non quidem dolo & insidiis: sed
virtute (si nescis) ad gloriam nitimur. Fa
bricius laude celebratur qd Pyrrhum Regem
per medicum veneno necare cum posset: re
nuit declarans victoriam que scelere acqui
ritur laudis non esse. Quid dicere censeas
Xpianum Regem cui lege euangelica

52
simplicitas maxime colenda preponitur. pro
uideas igitur insule q̄ maxime viribus atq̄
armis potest. Sin vero multitudini resistere
interim non datur: sepultos vino & tutius
opprimeres & honestius: eritq̄ tibi pro vene
no vinum venenorum que terra producit
omium maximum. Vale. Auerse ultimo
Novembris. M. cccc. L viij.

Pio Pape.

Clarissima multorum voce ac litteris nobis renun
ciatum est Pie pater beati. q̄ magnifice & tue
auctoritati conuenienter insolentie Gallorum.
responderis. Nam cum me illi minus legitime
Regno inuestitum ac coronatum contenderet
Tu merite ac recte creatum Regem mirabili co
pia & eloquentia declarasti. Attulisti in mediū
concessionem superiorum Pontificum fratrum
Cardinalium: consensum populorum ac procerum
meorum atq̄ adeo totius Italie. voluntatem pro
piciam optimi patris Alfonsi in catholicam eccle
siam benemerita contra Gallorum Regum
demerita: quicq̄ ex Rege xpiano nihil hodie
preter nomen optineant. omnia officia: oia
beneficia que Pape propria sunt usurpasse
ac prophanasse: contumacias eorum ipse innumera
biles. Dominandi libidine in Italicos perpetua

odia conuersationes intollerabiles. Sed & illud
iocundissimum auditu fuit q̄ cum me propt̄
natales meos Regno indignum eē exclama-
ret: te palam fecisse nōnullos ex Hispanoꝝ
Regibus: nōnullos ex Gallorum natu simile
extitisse. Herculem pretea: Romulum
Alexandrum: Salomonem & alios plures
Reges quos mortales vniuersi diuinis Lau-
dibus ferunt illegitimo matrimonio ortos
Quippe neq̄ ortum aut originem verum
Regem statuere: sed animi excellentiam
morum sobrietatem: humanitatem: demē-
tiam: liberalitatem: religionem: sapientiam
& deniq̄ Pontificum quiq̄ Xpi domini Vica-
riatum gerunt obedientiam atq̄ obseruan-
tiam. Hec & talia cum copiosissime ac cōs-
tantissime differuisses omnibus quidem qui
aderant tui animi generositatem: tue am-
plissime Sedis dignitatem ac dignitatis ma-
iestatem exhibuisti mihi: etiam pietatem
atq̄ iusticiam. Quibus ex rebus tantas
S^r. tue laudes & gratias habeo quantal nec
verbis enarrare: nec opera aut rebus satis
facere vniq̄ possem. Obligasti me. obligasti
progeniem meam imperpetuum. Continue
te benefactorem te dominum te patronum
decantabimus: nec minus semp & vbiq̄

gentium nos Sacrosancte Romane Ecclesie obser-
uantissimos filios beneficiarios & clientes esse
profitemur. Ita te iustissimus deus iusticie asser-
torem in pace & tranquillitate incolumem in-
uictumq; conseruet.

Francisco Mediolanensem Duci.

Inauditam & pene monstruosam rem hodie audi-
turus es Ducum Illustrissime Marimum Prin-
cipem Rusani Ducem Suele illum inditi atq;
optimi patris mei Alfonso generum sororium
meum: meumq; Vic^m. & Sexcentis beneficiis
auctum honestatumq; nuper a me desciuisse
ad hostem meum notarium Rheni Ducem Ca-
lesq; ciuitatem nr̄am interim ^{dolo} occupauisse: neq;
affinitatis nr̄e: neq; amicicie: neq; beneficioꝝ
neq; iusiurandi: neq; fidei: neq; fame existima-
tionis rationem ullam habuisse. Que res
aut rectius quod monstruum maxime perpu-
lit vt relicta Calabria magnis itineribus opi-
nioneq; celerius Campaniam me' conferrem
vbi dum hec scribo sum: & nequid per me de-
esse ad officium videatur mittam ad preno-
minatum principem Rusani oratores viros
clarissimos qui illum si possibile est ad sanita-
tem reducant: alioquin iusticia fretus deo

beneiuuante perfidiam atq; hominis leuitate
armis quoad potero vindicaturus sum. Spe
rans in domino qui duobus conredientibus
ac dimicantibus (vt ait Augustinus) illum
ex celi fenestra respicere ac fauere consueuit
qui iustam bellandi causam sustine' visus e'
Hec proinde maxime excellentie' tue nota
e' volui Princeps dignissime q; Alfonsus
pater moriens ita precepit vt liquid tale
mihi accideret aliquando tuo consilio atq;
amicicia fident' vterer. Vale.

Antonius Panhormita. Fran^{co}. Duci magnani
mo Sat. dicit. Erat consilii litteras ad te
prolixiores dare nisi Vulpinus tuus ad te
iret rerum omium que hic aguntur peritis
simus atq; doctissimus. Is enim & rebellionē
quorundam leuissimoz hominum: & consta
ciam atq; animi magnitudinem Ferdinadi
Regis & eiusdem Regis propositum tibi
verbolius ac suauius enarrare poterit viuo
sermone. Tantum te hortor si semper cupidus
honoris & glorie fuisti vt Ferdinandu' tuu'
nunc iustissimum atq; honestissimum bellu'
gerentem auxilio & copiis tuis adiuues
nec spes vnq; maioris aut facilioris glie'
occasionem inuenturum q; in hoc bello. pug

54
nabitis iusti contra perfidos. Fortes contra
facinorum conscientia percussos diis & ho-
minibus exosos. Utinam nunc adesse vide-
res milites nros pro eoz fide & innocentia
alacres & belli cupidos: aduersarios pre sce-
lere pavidos & prope confusos: Ut cui victo-
riam deus concessurus sit: facile animadu-
ertas. Illud demum pro tua prouidentia &
natura cauebis ne mora beneficium inficia
Omniū oculos in te coniectos habes. tecum
putant: Victoriam: felicitatem amiciciam
constantiam: opportunitatem leticiam: &
gloriam aduenturos. Veni igitur q̄ oculis
potes & nos bea. Vale.

Francisco Mediolanensi duci.

Sententia medicorum e Ducum prestantissime
qui semel insanit: nunq̄ integre ad sanitate
reduci posse. Io. antoniū Princeps tarentiq̄
cum putaremus ab insania aliquando posse
relipiscere incepit furere: Ioannis enim Rhe-
ni Ducis aduersarii mei vexilla erexit: ci-
uibus & popularibus meis arma intulit. fi-
dem abiurauit: deniq̄ omnia fecit ac quoti-
die facit quibus aperte insanire ac furere
videatur. Ex quo quanti fecit vel sumi
Pontificis auctoritatem vel tuam: facile

animaduertis . affinitatem vero & homagium
quibus mecum obstringebatur tanti fecit ut
nihil sit quod minoris extimare videatur
Excita itaq; prudentiam tuam amice magne
qua in principel nri temporis scilicet excellere
iudicaris excita animi magnitudinem qua
veteres illos herois equasse predicaris & quid
mibi in hoc casu faciundum sit litteris signifi
ca : Nec minus hoc pro nra immortalis coniunc
tione ad tuum decus q̄ ad meam utilitatem
spectare tibi persuade . Nobis quidem iusti
cia victoriam pollicetur maxime si amici &
Pontifex sicuti speramus in officio & federe
perstabunt . Vale

Venetorum Duci .

Erubescerem utiq; apud alios profiteri me futu
ra predicere & vatem ee apud te Princeps illu^{me}
ac sapientissime id agere haud indecorum puta
rem certe qui ab oratoribus celsitudinis tue
testibus grauissimis intelligere debuis Et
me sepenumero illis dixisse principem tate
tinum nobis verba daturum & quod pro
mittet nequaquam prestaturum sed altius virul
alere quod suo tempore eet effusus . Ecce
nunc Vaticinii mei fides aduersarii mei
Benati Ducis vexilla erexit : ciuibus

55
& popularibus meis bellum intulit: excursions
direptiones plurimas fecit ac quotidie facit contempto
iureiurando contempta fide: & quod maxime esti-
mandum fuit: tua tueq; amplissime ac formida-
bilis reipub^lice auctoritate contempta. Etenim no-
ram illum nulli vnq; Regum antecessorum me-
orum fidem seruasse: imo cum illis iniuria q^{ue}
semper contendisse incredibili inuidia: ambitio-
ne inconstantia & auaricia adductum. prete-
ritorum itaq; ratio facile me diuinum faciebat.
& ne quid in homine mortalium omnium leuil-
limo sperarem aut crederem suadebat. Valuit
tamen apud me plurimum vt debuit auctori-
tas tua: tueq; reipub^lice qui per oratores viros cla-
rissimos hortati fuistis ac propere perpulistis vt
sententie v^{re} haud ignarus futurorum accede-
rem: traderemq; Antonio Santilio ciuitates
& oppida omnia marchionatus: necnon solie
urbes & castella complura. feci ego itaq; pro vi-
rili mea omnia & impleui conditiones pacis ne
quid a consilio & grauitate v^{ra} viderem dissenti-
re. Ex diuerso quidem ille fecit: aut quid no
fecit? Promiserat conseruare terras marchio-
natus quas a me recepisset ad regiam n^{ram} fi-
delitatem. at statim illis receptis intromisit
presidium Trecentorum peditum hostium n^{ro}
rum quorum prefectus erat Crispinus gallo

provincialis. Promiserat item non assignare
terras calabrię prenominato Antonio Santi-
lio. at statim contra pacta & pacis conditiões
illi eas tradidit. Ille vero accepto dominio sta-
tim contra me meamq; dignitatem probrosos
ac petulantis sermones effundere. ciuium &
subditoꝝ animos a Regia fide abalienare. Col-
sentie vicos & vicorum incolas omnis subducere.
magistratus & officiales creare. vectigalia: tri-
buta: munera: augere: minuire: concedere ar-
bitratu suo. Deniq; omnia vsurpare que Regie
sunt potestatis non priuatorum licentia con-
cessa. Vtrum atq; alia huiuscemodi multa hor-
tatu iussuq; Principis tarentini Santilius fe-
cerit: rerum exitus declarat. Ceterum vt
dei benignitas mihi de Calabria & Sancilio
victoriam concessit: ita in eadem dei benigni-
tate & iusticia spero fore vt. Jo. antoniue
Princeps tarentinus mihi & tibi Princeps illu^{me}.
pro eius perfidia & leuitate penas det. Nec
ego tue Celsitudini tueq; reipu. propterea no-
ta esse volui q; non minus propemodum ad
vos pertinere q; ad me id facinus arbitratu
sum. Auctore.

Ferdinandus Rex Leoni mario & bernar-
do iustiano viris clarissimis. Dixi ne vobis

sepenumero cum de concordia int̄ so. antoni
um Principem tarentinum & me agitare:
illum aliud simulare: aliud animo agere?
Dixi ne vobis illum nequaquam pactionibus statu-
rum: sed aliquando bilem atram euomitur-
um. Nec me sortes aut vaticinium diui-
natorem effecere: Sed leuitas hominis oium
inconstantissimi & in eodem genere perfidi-
die peccare consueti. Vicit tamen apud me:
vra atq; incliti Senatus auctoritas. Feci qd̄
faciendum ee vobis visum fuit. Querit
nunc perfidus ille: pecuniam sibi intercepta
fuisse a presidibus meis in Apulia: qua tam
& si certo scirem in damnum mei status a
Principe ipso dimissam: nihilominus reddi
sibi procuraueram: ne vel iniuste querele
causam haberet. Ille vero velut qui causam
ab amico atq; iusticia discedendi querebat:
pecuniam sibi restitui neglexit. Vexilla
hostium meorum neglecta fide: neglecta fa-
ma: neglecta vri Senatus auctoritate & gra-
tia: erexit. Subditis meis: quiq; in fide pers-
tarent: bellum indixit. Hec quidem mihi
(vt inicio dixi) haud quaquam noua sunt: sed
preuisa iam pridem. Vobis quoq; quid
nunc de hominis portento videatur: videre
mihi iam videor. Valetote;

Pio Pape.

Peruenisse iam ad aures. S^t. tue reor Pat^m. bea^{me}.
his proxime diebus aliquantulum tumultu
atum esse in ciuitate tua benauentana: quod
ego pro nihilo existimarem si causam ad elo
quendum ex eo cepisse scirem emulos & ad
uersarios meos paratos semper affingē &
euulgare quod S^m. dignitatem & fortuna^s
& amicitias futurum intelligant. Transeū
tibus igitur noctu tribus tantum militibus
ex cohorte Honorati Comitis fundorum
ex arce ut solet exclamatum est qui hi essent
q̄ noctu transitum darent. his vero siue itinē
fatigatis: siue plus debito confidentibus ac res
ponsum dare differentibus: subito ad arma
conclamatum est. milites capti & amici inson
tesq̄ comperti dimissi. hinc natum argumē
tum maledicendi inimicis meis: me per in
sidias Urbem capere voluisse: quasi tam ebel
& imperitus sim ut tribus hominibus vasta
Urbem attemptare presumam: aut ea
ciuitate que tua sit non pro mea uti & debeat
& possim: sicuti tua S^{as}. que mea sunt non
tam mea ee q̄ tua: certum & exploratu heat
¶ Nec ut inuicio dixi) nihili quidem facienda sūt
Sed ita animo institui ut nec minime aduer
sarios meos in me insultare permittam. Ita

te deus omnipotens sospitet felicitetq;

Francisco Mediolanensiu Duci.

Innotuisse iam credimus sublimitati vestre Princeps Ill^{me}. Aquilam ciuitatem a nobis defecisse: utq; magis demiremini Calurnie cuiusdam suasionibus motam. Quod non haud proinde egre tulimus q; ab Aquila victoriam speraremus: Sed q; ciuitate opinionone grauem fidem abrogasse videamus leuissime mulieris hortatu. Nobis qdem iusticia victoriam repromittit & iusticie auctor deus immortalis: tum militu alacritas & fiducia. ut pote qui deo bene iuuante pugnaturi sunt iusti contra perfidos scele-
ris conscientia percussos. Nos in Regem poposcerunt: in Regis verba iurauerunt Nos Pontificum auctoritate probatum nos inuestitum: vinctum: coronatum: postea abiurant: abnegant: prodiunt: hos tu putes iustorum ac strenuorum militum ora perferre posse: presertim cum nr̄is neq; multitudine neq; virtute: neq; peritia: neq; opib; pareat aut similes sint. Adde q; ego totius Italie consensu & applausu Rex creatus su Rexpu. Ducumq; qui in Italia opibus pollet federe munitus: ad quoz decus & gloriam

vel maxime pertine arbitror vlcisci non
modo socios & amicos sed alium quemlibet
quem in Italia iniuria affectum animadu-
tant. Vale & triumpha.

Pascali Venetorum Duci.

Sat scio Princeps magnanime nonnulloy huius
Regni procerum perfidiam & leuitatem
tibi notam esse: eosque iureiurando & homagio
violato quo Regi Ferdinando obstringeba-
tur Rhenati Ducis nomen inuocasse: ac
magis in Regem & patrem suum impros
nefariosque parricidas intulisse. Quamquam
rem te pro tua singulari virtute & iusticia
qua inter Principes nostri temporis scilicet excel-
lis egre & moleste admodum tulisse non
dubito: nec minus ad tuum decus & gloria
ciuitatis tue huiuscemodi scilicet vindictam
pertinere continuo Celsitudini tue vilum
fuisse. Nosti tu quidem Princeps sapien-
tissimum Herculem a veteribus illis proinde maxime
celebratum & videas etiam relatum quod omnem
iniuriam ac contumeliam usque ad extrema
orbis regiones ultum esset etiam non rogatus
Quid tibi faciendum suspicemur qui vicini
Regis tui tueque reipublice amantissimi op-
pressionem oculis videt. Omitto hoc Loci

58

federa quibus alter alteri quotiens opus fuerit
adiumento esse obligamini. Nam satis te tuaque
virtutem vltro excitare potest Januensium
audacia qui cum proxime turchos ex Asia
in Europam auaricia ceci deueſint: nunc
libidine dominandi Gallos gentem belli per-
cupidam in Italiam traducunt quorum ope post
tea Januenses ibi adiuti mutuo: aut huic
aut illi reipſe bellum inferant pacemque &
tranquillitatem Italiae disturbent non dei
optimi maximi iudicium: non rerum belli-
carum que in Italia pollent vires extimescen-
tes: hec tu inspicias Princeps fortissime & per-
feras: ad quem maxime spectare videatur
icta federa conseruare: pacem continere: iniu-
rias propullare: Vicinos tueri: Leges ferre
imperio denique & iusticia (vt Poeta dicit) gen-
tem frenare superbam. Quid hic me-
morem Gallorum mores omnibus intolle-
rabiles? Quid perpetua in Italicos odia
Quid ob exhorrenda facinora eorum intem-
ptiones? Quid nunc ausuros eos putel
fautoribus atque adiutoribus Januensibus?
Contra: quis Ferdinandi Regis humanitate
mansuetudinem: benignitatem clementiam
perspectam & exploratam non habeat? hic
preterea in Italia educatus. hic in Italia

coronatus: hic totius Italie' consensu Rex
creatus. Hic deniq; post mortem Alfonsi
patris te Princeps amplissime in patrem
elegit. in te spes suas reposuit. tuo semp &
consilio & auxilio in rebus omnibus tam
prosperis q̄ aduersis usus. Vides nunc
Princeps benignissime quid tute facturus
es si dignitatem Principis: si pietatem patri
si libertatem Italie: si deniq; tuum tueq; rei
pu^{ce}. honorem & gloriam seruaturus sis Vale

Falsali Venetorum Duci.

Ego quoq; Princeps magnanime vt qui tue &
italice laudis studiosus sim non desinam qd
vnum possum litteris te pulsare vti Ferdinando
Regi socio & confederato v^{ro} impresentia
rum non solum prouocato ab hostibus: sed
etiam penē oppresso opem feratis: ratus id
quidem pertinē cum ad beneficentiam &
gloriam inclite reip^{ce}. v^{re}: tum maxime
ad fidem integritatem atq; constantiam
In primis & enim federibus int̄ vos & Al
fonsum Regem percussis ita conuentum
comperietis si annales repetitis vti post mor
tem Alfonsi ad Duodecim deinde annos
Ferdinandus filius in federibus compre
henderetur. Huiusmodi fedus inter

59
vos & Alphonsum idum est. Me & Ludo-
uico magistro Muntelie oratoribus ac
Regis procuratoribus in ista preclaris-
sima Ciuitate v̄ra: Quomodo quis nūc
censeat Ferdinandum a vobis desertum
iri qui olim ante patris mortem in liga &
federibus a vobis admissus sit: iam inde
vobis filius destinatus. Postea vero in
Secundo & vniuersali federe quis dubitet
Ferdinandum comprehensum: & iā nūc
bello lacessitum & prouocatum ēē: non
dico a sanuenibus ad quos nihil attinent
federa a quibus exclusi sunt: sed a Joanne
Rhenati Ducis filio sub patris nomine
Rhenati quidem nomen inuocatur. Rhe-
nati quidem vexilla eriguntur. Vnus
est qui & prouocet & inuadat & vexet. Ab-
sit a tuo genere: absit a fide & beneficentia
vrbis tue: ut Regem: ut vicinum: ut op-
pressum: ut auxilium iure ac federum
legibus postulantem non adiuues & am-
plectaris. Mandabuntur hec omnia (mibi
credas monumentis littarū: eruntq; ad
posteror exempla beneficentie & iusticie
tue. Erut hec immortalis reipū. laus cum
intelligent a Venetis socios non destitui
vicinos non deseri: iniurias nō negligi

federa inuiolabiliter seruari: fidem coli: denique
extra Italiam auxilia non repetenda: sed
adesse in Italia Senatum Venetum presi-
dem & vindicem iniuriarum assertorem
iusticie: pacis: & tranquillitatis custodem
sociorum acerrimum defensorem. Expectabit
Princeps illius: uti Ferdinandus ab Rege
Aragonie patruo suo: ab Rege Hispanie: ab
Rege Portugallie fratribus florentissimi
auxilium postulet. Patieris Italiam exting-
uere bellis totam incendi: vastari: diripi: cum tu
vnus possis hec auctoritate conficere: Ad
quem scilicet totius Italie & ipsius Pontificis
maximi oratores confluunt orantes ut
vna secum federum ac societatis iure Fer-
dinandum ab inmanissimis ac barbaris na-
tionibus bello prouocatum & oppressum ad-
iuues subleuesq: ab Italia pestem amoueas
cum reliqua demum Italia omni consentias
Sed & de Principe tarentino quidquid tua
substatuerit ab humanitate & clementia
Ferdinandi te consecuturum non temere
tibi polliceor. Quare Princeps gloriosissi-
me tibi tueque reipublice immortalis hanc gloriam
vendica. Italie pacem & federa conserua
nec patiare externa auxilia in exicium
& euersionem Italie euocari & admitti vale

60

C Ferdinandi Regis oratio p. A. panhormita
um ad id quod contra turchorum insolentiam
ac furorem tua. S.^{as} parat pater beati.^{ne} comodis
sima ac pernecessaria sit italie pax atq; concor
dia non absurde fortassis Ferdinando inclito
Sicilie Regi dignationis tue filio obseruantis
simo visum est vt q^{uod} primum occasio daretur
nos qui eius nomine ac mandato hic sumus
Regis animum explicaremus palamq; fa
ceremus per eum nequaq; staturum quomig
italia omni ex parte paccata ocio & tranq^{uillitate}
litate fruatur. Idq; eo maxime sibi visum est
q^{uod} nonnullos ee^{re} compertum habeat: partim ma
liuolos: partim inuidos & perniciosos viros
qui dicant ac diuulgent Regem in italia bel
lum tum contra sanuenles tum contra Si
gismundum Arimini dominum suscitare
exercitum quotidie comparare: suo forte
minime contentum aliena cupere: id q^{uod} de
indignum humanissimo Regi videri de
beat nemo magis q^{uam} tua. S.^{as} coniectauerit: q^{uod}pe
que bella non ab eo sed ab Alfonso patre iure
ac merito cepta probe cognoscat & a Ferdina
do filio non sua culpa: sed hostium pertinacia
suscepta produci. Sed quoniam hec noⁿ omib^{us}
nosse datum est: concedes pro tua singlari
humanitate atq; iusticia vt in hoc sacratissimo

terrarum loco apud hos p̄stantissimos patres
& oratores ornatissimos Regis causa aperia-
tur: honestissima illa quidem atq; iustissima
Ut cum intelligent alius alium ad pacem pro-
pensioem esse & non impediturum: sed pro
viribus adiuturum expeditionem & consi-
lium. S. tue contra turchos merito & egi-
nro laudes & gratias habeant & inuidos il-
los & perniciosissimos homines odio & execra-
tionibus prosequantur. Primo igitur causa
belli suscepti contra Januenses aperiemus. de
inde contra Sigismundum: atq; id ita breuit̄
ut audire vos haudquaq; distedeat. Cum
aliquando int̄ Januenses & gloriose memorie
Alfonsum pacta hec conuenta eēt ut Alfon-
sus sua expensa presidium in Vrbe Janua ad
custodiam ciuitatis & illorum reipū. conti-
neret: illi pateram auream quotannis Alfon-
so tribuerunt. Alfonso quidem promissa
religiosissime seruauit. Illicum promissa &
penam promissis adiectam violarent: nec p̄po-
siti peniteret: necesse fuit Alfonso perfidiam
armis vindicare. Quo factum ē ut Januen-
sium exulum partem amplexus eos patrie re-
ipū. restitue conatus sit. Tum quia primores
ciuitatis erant genē & virtute prestantes: tū
quia sua opera restitutos crediderit melius.

61

fidem & pacta conuenta seruatiuros. Itaq; si quis equa aure hec audiat: non contra sanues: sed pro sanuensibus Alfonso bellum suscepisse cognoscat. neq; ambitione aut cupiditate aliqua sed iusticia & equitate cum liquoribus decertasse. Quod plane fecit cum oppida omnia que vi aut deditioe cepit non sibi dominandi libidine seruauerit sed exulibus ipis reddiderit: presidioq; imposito vsq; ad sue vite exitum illis custodierit. Postea vero diem functus: hanc filio prouinciam velut hereditariam relinquere visus e videlicet que ad fidem decus famam constantiam suam spectare arbitraretur. Suscepit itaq; munus Ferdinandus filio conuenientissimu exules sanuenses pro viribus tuendi atq; seruandi: maxime vero cum ij qui in vrbe dominatum obtinent in illius odium euocantur & heni. Ducem aduersarium eius dominuq; vrbes statuerunt libertate ac dignitate posthabita. Quem quotidie in Ferdinandum concitare annuntur: utq; eius Regnum aggrediatur suadent: incitant: compellunt. Comprehensi sunt nuncii & heni ipis Ducis complures & adhuc in compedibus detinet qui minime negent se venisse uti populares & subditos Ferdinandus ad seditionem ac

rebellionem concitent. Comprehenſe ſunt atq;
extant littē innumerabiles huiuſcemodi etiā
defectionem ſuadentes. Quelūm nunc
te pater beati^{me} voſq; ſapientiſſimi viri quid
Ferdinando Regi faciundum videatur. Nū
expectandum v̄t ſanuēſium ope & hortatu
Rheni Dux quod littis & nunciis fore minita
tur Regnum Neapolitanum inuadat: an
potius ſibi precauendum bellumq; in ſanuēliū
fines transferendum. Putas tu pater ſapient^{me}
te expeditionem in turchos exequi poſſe Italia
ſanuēſi bello implicata. Rurſum putas Ita
liam pacificari poſſe Gallis Italiae inſultantib;.
Noſti tu pater beatiffime Galloꝝ prouincia
lium gentem belli ac nouarum rerum per q̄
quidam eē. Italicorum vſq; ab vltima origine
perpetuo hoſtem auaricia inſaciabilem: ſup
bia intollerabilem. hinc ſepenuūro Italia eiec
tos: nonunq; etiā interuentione Galloꝝ pro
uinciales oculos in vita Karoli magni non
inelegant legimus ſcriptum Galloꝝ amicos
habeas: vicinos non habeas. Aduerſus eos
itaq; qui ad diſturbandam Italiae pacem &
federa eiufmodi Galloꝝ euocauerint: Fer
dinandus Rex bellum capellit: pro iuſticia
pro Regni ſui incolumitate & tutela: non
ambitione aut cupiditate aliqua adducto

62

Nam persancte vobis in eius animam affirmare pos-
sumus si quis sponte Janue dominatum illi dese-
rat se recusaturum. Sua forte affatim contentum
agere deoq; gratias immortales habere q; Regnu
a patre sibi relictum a tua S^{re} confirmatum in pace
tandem & tranquillitate possideat: neq; aliud
extra Regnum appetere: neq; aliud mente agita-
re nisi Regni conservationem & popularium
ac subditorum pacem. Videte nunc utri potius
italie pax credenda fuerit an Ferdinando ipsi
qui educatione: moribus: animo domicilio:
Regno: familia: benivolentia: Italicus sit &
italie paci ac federibus obstrictus: an provinci-
alibus ipis Italorum hostibus: pacisq; & tranq-
lilitatis euersoribus. Quod si pacem omnino danda
Januensibus censuerit. S^{as} V. quo facilius expedi-
tio in turchos expediatur & ipse Rex paci libe-
ter assentiet dummodo belloz materia extinguat
hoc est Galli ipsi Janua amoueantur: nedum
pacem animo agitel bellum ingens in Italia exci-
tetur: paxq; ipsa quod contra fieri debeat bellum
parturiat. Tum sentient Januenses Ferdinan-
dum Regem non hostem: sed amicum & bene-
factorem: nullaq; alia ex causa bellum contra
eos suscepisse: in fensosq; habuisse atq; habitu-
rum esse q; ex Gallis provincialibus ipsius Regi
atq; adeo Italicorum omnium hostibus in ipoz

Urbe[m] comuni omniu[m] periculo receptis. Illud
deniq[ue] vobis de Ferdinando Rege pollicemur se
pacem potius desyderare: sane inuitum assu-
mere nec recusaturum quicquid. S^{as} V. de eo
deq[ue] eius Regno statuerit: modo vniuersalis
pacis ratio habeatur: atq[ue] omib[us] eque consul-
tum sit. Restat nunc vt de Sigismundo ali-
quid attingamus contra quem bellum ab Al-
fonso patre optimo iure inceptum filius pro-
sequitur non de nouo suscitatur vt isti volunt
Quam vero causam belli mouendi habuerit
Alfonso: nemo est qui nescierit: nemo qui
non laudauerit atq[ue] probauerit. Testis & ois
Italia que cum ad pacem & federa magno con-
sensu conuenit: Sigismundum a pace & liga
excludi haud iniuria passa est: in exemplum
aliorum ad posteros derelictum: qui accepta
pecunia atq[ue] aliis obligati fidem pactaq[ue] ser-
uare condiscerent. Sed quid in re omib[us]
nota tibi presertim pater beati^{me} immoramur
qui hac in re vt ceteris: Regis aium satis abui-
de perspectum habet. certe qui huiusmodi
controuersiam tuo iudicio tuoq[ue] arbitratu
decidendam: componendam comiserit atq[ue] co-
mittat vt intelligant mortales omes Rege
non ambitione aut cupiditate bellu[m] mouisse
sed quo res ablatas si hoc saltem modo potest

repetat. Sin minus: iniuriam sibi haud fa-
 cile inferri posse demonstrat. Quid inter
 ille. effugit: reformidat: abnegat iudicium
 S^r. tue veritatem tuq; animi integritatem
 ac severitatem sibi conscius extimescens. hec
 cum ita sint pater beati^{me}. tuq; hec ita ee certo
 scias: quis dehinc Ferdinandum incuset vel
 ut belli avidum & stultie pacis disturbatorem
 ac non potius laude & benivolentia excolu-
 letur. qui cum belli iustam habet causam
 tum contra Januenses: tum contra Sigismu-
 dum: sentencie tue tamen acquiescat cupies
 in pace & tranquillitate vitam agere. si mo-
 do id salva dignitate ac tuto fieri liceat. hec
 in mandatis a Ferdinando S^r. tue filio habu-
 imus: que primo quoq; tempore cum facul-
 tas daretur apud Sacrosanctum hoc solium
 aptice diceremus: quo tota Italia atq; ii ma-
 xime qui pace & federe cum Ferdinando
 colligati sunt plane intelligent eum pacis
 amatorem ee: federum conservatorem: tu-
 eq; S^r. maxime observatorem. Dixi.

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

UVA.BHSC

UVA.BHSC

UVA.BHSC

UVA.BHSC

UVA.BHSC

UVA.BHSC

UVA.BHSC

UVA.BHSC

UVA.BHSC

Al

Pa

Ex

M

Bibliothèque
2

UVA LIBRARY